

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.023.01.2017

P/17/097

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

ul. Kraszewskiego 8, 35-016 Rzeszów

T +48 17 780 23 00, F +48 17 780 23 06

lrz@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/097 Opieka nad cmentarzami wojennymi w Polsce południowo-wschodniej ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontrolerzy	1. Małgorzata Milanowska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/159/2017 z dnia 18 grudnia 2017 r. 2. Robert Szwagiel, doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LRZ/160/2017 z dnia 18 grudnia 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, 35-959 Rzeszów, ul. Grunwaldzka 15 (zwany dalej Urzędem lub PUW).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Pani Ewa Leniart, Wojewoda Podkarpacki od dnia 9 grudnia 2015 r. Poprzednio od dnia 2 grudnia 2010 r. do dnia 8 grudnia 2015 r. Wojewodą Podkarpackim była Pani Małgorzata Chomycz-Śmigielska. (dowód: akta kontroli str. 3-4)

II. Ocena kontrolowanej działalności²

Ocena ogólna

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, Urząd prawidłowo realizował powierzone zadania związane z opieką nad grobami i cmentarzami wojennymi. Przy realizacji tych zadań stwierdzono jednak nieprawidłowości dotyczące zezwoleń na przeprowadzenie robót ziemnych, wznoszenie pomników i innych urządzeń na cmentarzach i grobach wojennych oraz ustalania wartości mierników w ramach budżetu zadaniowego.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Urząd rzetelnie prowadził ewidencję grobów i cmentarzy wojennych, a na wnioski zainteresowanych udostępniał dane w niej zawarte.

Na zadania związane z opieką nad obiektami grobownictwa wojennego prawidłowo planował środki finansowe, informując wcześniej wszystkie jednostki samorządu terytorialnego (jst) z terenu województwa o możliwości ich uzyskania. Zgodnie z zawartymi porozumieniami przyznawał dotacje, nadzorując prawidłowość ich wydatkowania. W związku z ograniczonymi możliwościami finansowymi oraz ze znacznymi potrzebami zgłaszanymi corocznie przez jst do Wojewody Podkarpackiego (Wojewoda), przekazane środki zaspokajały je w wysokości od 26% do 34%.

Do budżetu zadaniowego Urząd przyjmował wartości mierników pn. *Liczba obiektów cmentarnictwa wojennego objętych ewidencją cmentarzy, kwater i mogił*, niezgodnie z założeniem wynikającym z jego nazwy. Jako wartości dla tego miernika w PUW ujmowano jedynie obiekty – wg wyjaśnień – wymagające remontu.

¹ Okres objęty kontrolą to lata 2014-2016. Badaniami kontrolnymi były objęte również działania i zdarzenia zaistniałe wcześniej lub później, jeżeli miały bezpośredni wpływ na zagadnienia objęte kontrolą albo wówczas wystąpiły ich skutki.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

Realizując zadanie dotyczące zezwoleń, o których mowa w przepisie art. 5 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o *grobach i cmentarzach wojennych*³ Wojewoda wydawała je, jedynie w przypadku wniosków jst w tym zakresie. Ponadto, niezgodnie z przepisami ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. *Kodeks postępowania administracyjnego*⁴ (kpa), wyrażenie zgody w ww. sprawach miało miejsce z pominięciem postępowania administracyjnego, zakończonego decyzją administracyjną. Naruszając przepis art. 5 ustawy o *grobach i cmentarzach wojennych*, Wojewoda nie wydawała zezwoleń w przypadku, gdy inwestycje były finansowane w formie dotacji, na podstawie zawartych z jst porozumień.

Urząd rzetelnie sprawował nadzór nad działalnością jst obejmującą opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi, dokonując rozliczeń przekazanych środków finansowych, weryfikując złożone sprawozdania z realizacji przedmiotu umów a także przeprowadzając kontrole.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Opieka nad grobami i cmentarzami wojennymi

Opis stanu
faktycznego

1.1. Zadania związane z opieką nad grobami i cmentarzami wojennymi zostały uwzględnione zarówno w regulaminach Urzędu, jak i w regulaminach wewnętrznych Wydziału Polityki Społecznej Urzędu (WPS). Jedną z komórek organizacyjnych WPS było *Wieloosobowe stanowisko pracy do spraw ochrony dziedzictwa narodowego i spraw organizacyjnych*. Zgodnie z regulaminem WPS do stanowiska tego przypisano zadania dotyczące m.in. wykonywania zadań Wojewody określonych w ustawie o *grobach i cmentarzach wojennych*, w szczególności w zakresie: nadzoru nad stanem utrzymania grobów i cmentarzy wojennych, powierzania i finansowania takich zadań gminom. Obowiązki zostały wskazane także w *Zakresie zadań, obowiązków, uprawnień i odpowiedzialności* jednego z pracowników ww. komórki organizacyjnej Urzędu. W przypadku jego nieobecności zadania miały być wykonywane przez innego pracownika tej komórki.

(dowód: akta kontroli str. 5-67)

1.2. Wg stanu na dzień 16 marca 2018 r. ewidencja cmentarzy, grobów i kwater wojennych prowadzona przez Wojewodę zawierała 1.034 obiekty. Nie ujmowała ona informacji na temat stanu zachowania, konieczności przeprowadzenia prac konserwacyjnych czy remontowych. Danych tych nie zawierały też tzw. karty obiektów. W kartach były m.in. informacje o rodzaju obiektu, datach założenia i ostatecznego urządzenia obiektu, liczbie pochowanych ofiar, zidentyfikowanych i niezidentyfikowanych, przynależności narodowościowej, liczbie mogił, powierzchni obiektu, formie architektonicznej, odpowiedzialnych za stan obiektu (np. urzędy gmin), o zmianach na obiekcie (np. o remontach).

(dowód: akta kontroli str. 68-89; 786-882)

Pani Małgorzata Guła – z-ca Dyrektora WPS wyjaśniła, że ustalenie liczby obiektów grobownictwa wojennego ujętych w ewidencji z podziałem na konkretne lata jest trudne. Orientacyjne określenie tego jest możliwe na podstawie analizy dostępnych materiałów: korespondencji, wystąpień pokontrolnych itp., z poszczególnych lat. Wg stanu na koniec 2016 r. w ewidencji ujęto 1.034 obiekty. Na podstawie porównania ewidencji z dostępnymi materiałami, tj. korespondencją dotyczącą miejsc spoczynku, wystąpieniami pokontrolnymi itp., z poszczególnych lat liczba obiektów wpisanych do

³ Dz. U. z 2017 r., poz. 681 ze zm.

⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 1257 ze zm.

ewidencji na dzień 1.01.2014 r., 31.12.2014 r., 31.12.2015 r. wynosiła odpowiednio: 1.018; 1.023 i 1.029 obiektów.

(dowód: akta kontroli str. 885; 890-891)

M. Guła wyjaśniła, że ustawa o *grobach i cmentarzach wojennych* nie precyzuje jaką formę ma przyjąć ewidencja. Udostępniona kontrolującą ewidencja cmentarzy, kwater i mogił wojennych ma charakter przede wszystkim roboczy, dający ogólny pogląd na ilość i rodzaj obiektów grobownictwa wojennego zlokalizowanych na terenie województwa podkarpackiego. Pierwsza wersja ewidencji elektronicznej została wykonana w latach 2001–2003, od tego czasu była ona wielokrotnie przekształcana, aktualizowana i uzupełniana. Ewidencja jest w miarę możliwości aktualizowana na bieżąco, w przypadku zaistnienia zdarzeń mających wpływ na jej kształt i zawartość. Przede wszystkim są to kontrole problemowe prowadzone w konkretnych jst. Bardzo ważnym ich elementem jest lustracja w terenie dokonywana w trakcie każdej kontroli. Pozwala ona na potwierdzenie istnienia obiektu, ustalenie jego stanu zachowania i urządzenia, uchwycenie ewentualnych zmian w urządzeniu czy charakterze, o których Wojewoda nie zawsze jest informowany.

(dowód: akta kontroli str. 885; 887-888)

W okresie objętym kontrolą z ewidencji wykreślono 9 obiektów⁵ i wpisano do niej 23 obiekty⁶.

-
- ⁵ - Mogiłę indywidualną nieznanego żołnierza Armii Radzieckiej (AR) w miejscowości Faliszówka (gm. Chorkówka) w związku z przeniesieniem szczątków w 2014 r. na cmentarz wojenny w Dukli,
- mogiłę indywidualną nieznanego żołnierza AR w miejscowości Kobylany (gm. Chorkówka) w związku z przeniesieniem szczątków w 2014 r. na cmentarz wojenny w Dukli,
- mogiłę zbiorową nieznaną żołnierza Armii Krajowej (AK) zlokalizowaną w lesie w miejscowości Kopytowa (gm. Chorkówka) w związku z przeniesieniem szczątków w 2014 r. na cmentarz parafialny w Zręcinie (gm. Chorkówka),
- dwie mogiły indywidualne nieznaną żołnierzy armii austro-węgierskiej poległych w czasie I wojny światowej, zlokalizowane w lesie w miejscowości Grzegorzówka (gm. Hyżne), w związku z przeprowadzeniem w 2014 r. prac ekshumacyjnych (szczątków nie odnaleziono),
- cmentarz nieznaną żołnierzy z I wojny światowej w miejscowości Kłyżów (gm. Pysznica) w związku z przeprowadzeniem prac ekshumacyjnych w 2015 r. i przeniesieniem szczątków na cmentarz parafialny,
- zbiorową mogiłę żołnierzy AR w miejscowości Łubienko (gm. Tarnowiec), na podstawie informacji źródłowych oraz lustracji w terenie przeprowadzonej podczas kontroli w 2015 r. ustalono, że jest to pierwotne miejsce spoczynku, skąd szczątki poległych ekshumowano na cmentarz wojenny w Bierówce (gm. Jasło), a obecne urządzenie stanowi symboliczny pomnik – upamiętnienie,
- zbiorową mogiłę Żydów – ofiar terroru przy ul. Nałkowskiej w Mielcu, na podstawie informacji źródłowych oraz lustracji w terenie przeprowadzonej podczas kontroli w 2015 r. Ustalono, że jest to teren dawnego żydowskiego cmentarza wyznaniowego, na którym (w nieustalonym miejscu) znajdują się pojedyncze pochówki ofiar terroru, natomiast miejsce pierwotnie wskazane jako mogiła zbiorowa stanowi wspólny pomnik – upamiętnienie poświęcone wszystkim ofiarom, niezwiązane bezpośrednio z pochówkiem,
- mogiłę zbiorową członków Wolność i Niepodległość – ofiar komunizmu, zlokalizowaną na cmentarzu komunalnym Rzeszów–Zwięczyca przy ul. Podkarpackiej, w związku z przeprowadzeniem ekshumacji przez Instytut Pamięi Narodowej (IPN) – Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w Rzeszowie.
⁶ - Mogiły indywidualnej ofiary terroru zlokalizowanej na cmentarzu parafialnym w Boguchwale, zgłoszonej przez osobę prywatną za pośrednictwem IPN (gmina potwierdziła istnienie grobu),
- dwóch mogił indywidualnych żołnierzy Wojska Polskiego (WP) z 1939 r. na cmentarzu parafialnym w miejscowości Cieklin (gm. Dębowiec), groby zostały ujęte w ewidencji po kontroli przeprowadzonej w 2015 r.,
- kwatery z I wojny światowej na cmentarzu parafialnym w Domostawie (gm. Jarocin), którą utworzono w związku z ekshumacją szczątków nieznaną żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej z mogił zlokalizowanych w miejscowości Zdziary i przeniesieniem na cmentarz parafialny,
- mogiły zbiorowej Żydów – ofiar terroru w lesie w miejscowości Haczów, zlokalizowanej i urządzonej dzięki staraniom Fundacji Zapomniane w Warszawie,
- mogiły zbiorowej nieznaną żołnierzy Armii Rosyjskiej poległych w czasie I wojny światowej na cmentarzu parafialnym w Kłyżowie (gm. Pysznica), ekshumowanych z prywatnej posesji znajdującej się w tej samej miejscowości,
- mogiły zbiorowej żołnierzy AK – ofiar komunizmu na cmentarzu parafialnym przy ul. Sienkiewicza w Mielcu, grób został ujęty w ewidencji po kontroli przeprowadzonej w 2015 r.,
- mogiły zbiorowej rodziny Banasiów, Żydów – ofiar terroru, znajdujący się w lesie w miejscowości Opaleniska (gm. Grodzisko Dolne), grób został ujęty w ewidencji po kontroli przeprowadzonej w 2014 r.,
- mogiły zbiorowej ofiar terroru na cmentarzu parafialnym w Rudnej Wielkiej (gm. Świlcza), zgłoszonej przez Gminę w 2016 r.,
- mogiły zbiorowej niezidentyfikowanych Żydów – ofiar terroru w parku dworskim w miejscowości Strzegocice (gm. Pilzno), która została zlokalizowana i urządzona staraniem Gminy Pilzno w 2014 r.,
- mogiły zbiorowej nieznaną żołnierzy WP na cmentarzu parafialnym w Świlczy, zgłoszonej przez Gminę w 2016 r.,
- mogiły indywidualnej nieznaną żołnierza WP poległego w 1939 r. na cmentarzu parafialnym w miejscowości Wesola (gm. Nozdrzec), grób został zlokalizowany podczas kontroli problemowej przeprowadzonej w 2014 r.,
- mogiły zbiorowej dwóch żołnierzy AK z 1945 r. na cmentarzu parafialnym w m. Wesola (gm. Nozdrzec), grób został zlokalizowany podczas kontroli problemowej przeprowadzonej w 2014 r.,

(dowód: akta kontroli str. 885; 887-890)

Analiza ewidencji prowadzonej w PUW wykazała różnice z informacjami uzyskanymi przez NIK na temat obiektów grobownictwa wojennego m.in. z Narodowego Instytutu Dziedzictwa (NID) oraz podczas kontroli prowadzonych w jst. Dane NID ujmowały obiekty, o których Wojewoda nie posiadała informacji.

(dowód: akta kontroli str. 68-89; 883-884; 1379-1396)

Pani Małgorzata Dankowska – dyrektor WPS wyjaśniła, że ujęcie obiektu w wojewódzkiej ewidencji cmentarzy, kwater i mogił wojennych poprzedzone jest weryfikacją wszelkich posiadanych informacji dotyczących konkretnej lokalizacji. Szczególnie pod kątem czy miejsce kryje faktycznie pochówek, czy w latach wcześniejszych nie przeprowadzono prac ekshumacyjnych, czy obiekt stanowi grób wojenny w myśl zapisów ustawy *o grobach i cmentarzach wojennych*⁷. Czasami informacja o istnieniu takich obiektów nie dociera do Wojewody, a nawet gmina nie ma świadomości ich posiadania na swoim terenie. Innym problemem jest traktowanie (np. przez działaczy społecznych) jako mogiły wojenne obiektów, które nimi nie są, np. miejsca spoczynku ofiar rabacji galicyjskiej z 1846 r. czy pomniki konfederacji barskiej. Ofiary rabacji zostały zamordowane w wyniku wystąpień chłopskich, a nie walk niepodległościowych, zatem nie są to mogiły wojenne. Takie stanowisko Wojewody podzielił Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Różnice w prowadzonych wykazach wynikają także z nieznamomości definicji obiektów grobownictwa wojennego i nieprecyzyjnego stosowania nazewnictwa przez gminy. Szczególnie dotyczy to miejsc spoczynku zlokalizowanych na cmentarzach wyznaniowych⁸. Zdarza się też, że gmina interesuje się tylko grobami zlokalizowanymi na lokalnym cmentarzu parafialnym czy komunalnym, ignorując inne miejscowości (np. mogiłę w Cewkowie gm. Stary Dzików). Osobnym problemem są zmiany pracowników prowadzących w gminach tę problematykę, co często także powoduje utratę orientacji w ilości i lokalizacji obiektów grobownictwa wojennego. Zdarza się także, że gmina nie informuje na bieżąco Wojewody o zmianie charakteru pochówku, np. o późniejszym pochowaniu w grobie wojennym innego członka rodziny, co powoduje utratę statusu mogiły wojennej (gm. Krasne).

(dowód: akta kontroli str. 886; 891; 1379-1407)

-
- kwatery z I wojny światowej zlokalizowanej na cmentarzu parafialnym w Wielopolu Skrzyńskim, wiedzę o jej istnieniu powzięto na podstawie interwencji osoby prywatnej, lokalizację i stan zachowania potwierdziła kontrola przeprowadzona w 2016 r.,
 - mogiły indywidualnej nieznanego żołnierza AR z 1944 r. w lesie w miejscowości Zmysłówka (gm. Grodzisko Dolne), grób został ujęty w ewidencji po kontroli przeprowadzonej w 2014 r.,
 - mogiły zbiorowej żołnierzy Batalionów Chłopskich z 1943 r. na cmentarzu parafialnym w Zaleszanach, grób został ujęty w ewidencji po kontroli przeprowadzonej w 2014 r.,
 - mogiły zbiorowej mieszkańców Kotowej Woli, którzy zginęli w 1944 r. na cmentarzu parafialnym w Zaleszanach, grób został ujęty w ewidencji po kontroli przeprowadzonej w 2014 r.,
 - mogiły indywidualnych i nieznanego partyzanta – ofiar komunizmu, na cmentarzu parafialnym w Zaleszanach, groby zostały ujęte w ewidencji po kontroli przeprowadzonej w 2014 r.,
 - czterech mogił zbiorowych ofiar terroru z 1941 r. na cmentarzu parafialnym w miejscowości Załuże (gm. Lubaczów), groby zostały ujęte w ewidencji po kontroli przeprowadzonej w 2014 r.,
 - mogiły zbiorowej nieznanego żołnierza AK w Zęcinie (gm. Chorkówka), w której pochowano szczątki dwóch pochowanych wydobyte podczas ekshumacji, przeprowadzonej w lesie w miejscowości Kopytowa.

⁷ W przypadku wątpliwości pomocne jest przeprowadzenie badań archeologicznych, które pozwalają na potwierdzenie lub wykluczenie istnienia pochówku (np. Korzeniów gm. Żyraków). Przykładowo ujęta w ewidencji mogiła konfederatów barskich w Brzozowie powstała w wyniku ekshumacji szczątków z pierwotnego pochówku w Starej Wsi. Pomocne jest tutaj także określenie czy grób był traktowany jako mogiła wojenna w przeszłości. Brak takiego statusu rodzi podejrzenie, że stanowi on jedynie upamiętnienie konkretnego wydarzenia, funkcjonujące w świadomości społecznej jako miejsce spoczynku. Dotyczy to w większości tzw. „kopców szwedzkich” lub „tatarskich”.

⁸ Kwaterna wojenna to wydzielona część cmentarza, na której znajdują się dwie lub większa ilość mogił wojennych, zbiorowych lub indywidualnych. Mogiła indywidualna kryje szczątki jednej osoby, a grób zbiorowy to dwie lub większa ilość pochowanych w jednym miejscu (30 żołnierzy WP pochowanych w Starym Dzikowie to nadal mogiła zbiorowa, a nie kwaterna). Tymczasem dla wielu gmin większa mogiła zbiorowa to już kwaterna, a pojedynczy grób oznacza niewielki nagrobek, niezależnie czy pochowane są dwie osoby (co stanowi już grób zbiorowy) czy jedna.

PUW nie udostępnił na stronie internetowej bazy grobów wojennych na terenie województwa podkarpackiego.

Zgodnie z treścią przepisu art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. f ustawy z dnia 6 września 2001 r. *o dostępie do informacji publicznej*⁹ udostępnieniu podlega informacja publiczna o zasadach funkcjonowania organów władzy publicznej, m.in. o prowadzonych rejestrach i ewidencjach oraz o sposobach i zasadach udostępniania danych w nich zawartych.

M. Guła wyjaśniła, że w latach wcześniejszych na stronie internetowej PUW widniała ewidencja cmentarzy, kwater i mogił wojennych w formie zestawienia tabelarycznego. Została ona usunięta podczas tworzenia obecnie funkcjonującej strony internetowej. Ewidencja grobów wojennych lub dane w niej zawarte były udostępniane osobom zainteresowanym na zasadach ustawy *o dostępie do informacji publicznej* oraz telefonicznie i drogą elektroniczną.

(dowód: akta kontroli str. 885; 887-892)

Wojewoda nie zatwierdzała planów cmentarzy wojennych zgodnie z treścią przepisu art. 5a ustawy *o grobach i cmentarzach wojennych*¹⁰.

M. Dankowska wyjaśniła, że było to związane z tym, że w ww. okresie nie tworzone nowych cmentarzy oraz nie przebudowywano żadnego z istniejących, w sposób wymagający zmiany jego formy. Większość cmentarzy wojennych na terenie województwa podkarpackiego pochodzi z okresu I wojny światowej oraz z lat 20-tych, kiedy prowadzono komasację grobów. Jeżeli cmentarze z tego okresu wymagają odbudowy i odtworzenia wewnętrznego urządzenia, wykonywane są one na podstawie historycznych, archiwalnych planów. Jeżeli Wojewoda lub gmina nie jest w posiadaniu takich materiałów, cmentarz pozostawiany jest w aktualnym kształcie.

(dowód: akta kontroli str. 90-94)

1.3. Wysokość środków finansowych (dotacji) na realizację zadań w dziale 710 *Działalność usługowa* w rozdziale 71035 *Cmentarze* – ujmowanych w corocznych planach budżetu Wojewody – uzależniona była od możliwości wynikających z przydzielanego przez Ministra Finansów limitu wydatków z uwzględnieniem wytycznych do opracowania projektu budżetu oraz zasad finansowania określonych w przepisach ustawowych.

W Urzędzie rzetelnie realizowano zadania związane z planowaniem wydatków w tym zakresie. W listopadzie każdego roku objętego kontrolą dyrektor WPS zwracała się do jst z województwa podkarpackiego z prośbą o przekazanie odpowiednio do: 10, 15 i 1 grudnia danego roku informacji o wykonaniu planu za poprzedni rok i zamierzeniach na następny, w zakresie remontów i bieżącego utrzymania cmentarzy, kwater oraz mogił wojennych znajdujących się na terenie gminy. W informacjach należało uwzględnić podział na remonty kapitalne i renowację obiektów oraz bieżące prace pielęgnacyjno-konserwacyjne, podając zakres rzeczowo-finansowy wykonanych i planowanych prac. W przypadku remontów i renowacji wymagano ponadto przesłania projektu, fotografii ilustrujących potrzebę przeprowadzenia prac remontowych, całkowitego zakresu rzeczowo-finansowego (w oparciu o posiadaną dokumentację techniczną) oraz danych o planowanych latach realizacji. Należało również podać planowaną wysokość środków własnych oraz z innych źródeł oraz przedłożyć sprawozdanie z lustracji stanu utrzymania obiektów cmentarnictwa wojennego. Do gmin, które w wymaganym terminie nie przesłały ww. informacji, Urząd występował z pismami przypominającymi. Np. w dniu 23.12.2015 r. dyrektor WPS poinformowała 37 gmin, że nieprzekazanie wnioskowanych danych

⁹ Dz.U. z 2016 r. poz. 1764 ze zm.

¹⁰ W brzmieniu obowiązującym od dnia 16 czerwca 2016 r.

skutkować będzie brakiem wsparcia finansowego z budżetu Wojewody i przejęciem finansowania niezbędnych prac z własnego budżetu.

(dowód: akta kontroli str. 893-931)

W 2014 r. na zabezpieczenie realizacji przez gminy województwa podkarpackiego zadań w rozdziale 71035 zapotrzebowanie na środki finansowe złożyły 62 gminy. Wg ich wniosków zapotrzebowanie to stanowiło kwotę 2.431.805,97 zł, z tego na: remonty – 2.029.973,55 zł, ekshumacje – 206.549,32 zł i konserwacje – 195.283,10 zł. Wojewoda przekazała dotacje w łącznej wysokości 629.000 zł (25,9% zapotrzebowania) dla 29 gmin.

W 2015 r. zapotrzebowanie złożone przez 59 gmin stanowiło kwotę 1.679.397,68 zł, z tego na: remonty – 1.368.979,82 zł, ekshumacje – 122.300 zł i konserwacje – 188.117,86 zł. Wojewoda przekazała dotacje w łącznej wysokości 567.913 zł (33,8%) do 29 gmin.

W 2016 r. zapotrzebowania złożone przez 58 gmin stanowiły kwotę 1.813.705,18 zł, z tego na: remonty – 1.445.768,63 zł, ekshumacje – 80.800 zł i konserwacje – 287.136,55 zł. Wojewoda przekazała dotacje w łącznej wysokości 617.000 zł (34%) dla 34 gmin.

(dowód: akta kontroli str. 683-700; 932-945)

W latach 2014-2015 w budżecie zadaniowym w ramach zadania 9.1 *Ochrona i popularyzacja dziedzictwa i tożsamości narodowej w kraju i za granicą*, w celu *Zapewnienie ochrony prawnej zabytków i miejsc pamięci*, miernikiem była *Łączna liczba wydanych decyzji, postanowień, pozwoleń, zaświadczeń dotyczących obiektów i obszarów objętych ochroną prawną (w danym roku w szt.)*. Wartości docelowe dla tego miernika nie zostały określone. W latach 2014-2015 określenie tego miernika leżało w kompetencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W podzadaniu 9.1.1 *Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego i miejsc pamięci narodowej w kraju i za granicą*, w ramach celu *Utrzymanie we właściwym stanie miejsc pamięci narodowej na terenie województwa*, miernikiem była *Liczba obiektów cmentarnictwa wojennego, objętych ewidencją cmentarzy, kwater i mogił (w szt.)*. W 2014 r. zarówno plan jak i plan po zmianach wynosił 902 szt., wykonano 903 szt. W 2015 r. plan oraz plan po zmianach wynosił 903 szt., wykonano 913 szt.

W działaniu 9.1.1.7 *Sprawowanie opieki nad miejscami pamięci narodowej /.../*, w ramach celu *Ochrona miejsc pamięci narodowej oraz utrzymywanie grobów i cmentarzy wojennych*, miernikiem była *Liczba obiektów odnowionych w danym roku (w szt.)*. W 2014 r. zaplanowano odnowienie 58 szt. obiektów, plan po zmianach wynosił 64 szt., wykonano 64 szt. W 2015 r. plan wynosił 53 szt., plan po zmianach 54 szt., wykonano 56 szt.

W 2016 r. w budżecie zadaniowym dla zadania 9.1 celu, nazwy miernika i jego wartości nie określono. W podzadaniu 9.1.1 celem było *Zapewnienie ochrony miejsc pamięci narodowej oraz utrzymania grobów i cmentarzy wojennych*, miernikiem był *stosunek liczby obiektów odnowionych i objętych bieżącą opieką w danym roku do ogólnej liczby obiektów grobownictwa wojennego na terenie województwa (w %; w szt./szt.)*.

W działaniu 9.1.1.7 dla celu *Utrzymanie we właściwym stanie miejsc pamięci narodowej, grobów i cmentarzy wojennych na terenie województwa* miernikami były w danym roku:

a) *liczba obiektów odnowionych (w szt.)*, zaplanowano odnowienie 35 obiektów, po zmianach – 37, odnowiono – 37,

b) *liczba obiektów objętych bieżącą opieką (w szt.)*, zaplanowano objęcie opieką 20 obiektów, po zmianach 20, wykonano – 20.

Dla celu Zapewnienie opieki nad miejscami pamięci narodowej oraz grobami i cmentarzami wojennymi, miernikiem była Liczba opinii i stanowisk Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa (WKOPWiM) dotyczących upamiętnień miejsc, wydarzeń i postaci historycznych związanych z walką i męczeństwem oraz projektów rekonstrukcji istniejących obiektów, a także wniosków o nadanie Medalu Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej (w szt.). Zaplanowano wydanie 30 opinii i stanowisk, wydano – 19.

(dowód: akta kontroli str. 915; 946-947)

M. Dankowska w kwestii niezrealizowania ww. miernika wyjaśniła, że liczba wydanych opinii i stanowisk przez WKOPWiM uzależniona była od liczby wniosków, które wpłynęły do rozpatrzenia. Na podstawie lat wcześniejszych oszacowano ich liczbę na 30, jednak – w związku z brakiem wniosków – wydano tylko 19 opinii i stanowisk. Wojewódzki Komitet (w związku ze zmianą ustawy od 2016 r. działający przy IPN) był ciałem doradczym działającym przy Wojewodzie. W jego skład wchodził historycy i inne osoby delegowane przez różne instytucje i organizacje społeczne. Komitet opiniował projekty wznoszonych lub remontowanych miejsc pamięci narodowej niezwiązanych z miejscem spoczynku (pomników, obelisków, tablic) oraz wnioski o nadanie Medalu Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej. Wyjaśniła ponadto, że na poziomie zadań budżetowych, cele i mierniki definiowane są przez ministrów.

(dowód: akta kontroli str. 948-950)

Wg stanu na dzień 31.12.2016 r. ewidencja cmentarzy, grobów i kwater wojennych zawierała 1.034 obiekty. W latach 2014 i 2015 w budżecie zadaniowym wartość miernika dotyczącego liczby obiektów cmentarnictwa wojennego ujętych w ewidencji wynosiła odpowiednio 902 i 903 obiekty.

(dowód: akta kontroli str. 68-89; 946-947)

W kwestii różnic w liczbie obiektów wykazywanych w ewidencji i budżetach zadaniowych w latach 2014-2015, M. Guła wyjaśniła, że pomimo ujęcia w ewidencji 1.034 obiektów, to nie wszystkie z nich wymagały prowadzenia prac remontowych. Rokrocznie prowadzone remonty przynoszą efekty w postaci poprawy stanu technicznego obiektów grobownictwa wojennego. W budżecie zadaniowym na lata 2014 i 2015 ujęto jedynie te obiekty, na których zaplanowano prowadzenie prac.

(dowód: akta kontroli str. 885-886; 891)

Realizacja wydatków w dziale 710, rozdziale 71035 § 2020 przedstawiała się jak poniżej:

Rok	Plan z ustawy budżetowej (w zł)	Plan po zmianach (w zł)	Wykonanie wydatków (w zł)	kol. 4 / kol. 3 (w %)
1	2	3	4	5
2014	590.000,00	629.000,00	624.558,69	99,3
2015	520.000,00	567.913,00	565.231,06	99,5
2016	580.000,00	617.000,00	607.826,80	98,5

(dowód: akta kontroli str. 954-963)

1.4. Na realizację zadań związanych z bieżącym utrzymaniem grobów i cmentarzy, pracami remontowymi lub ekshumacyjnymi Wojewoda przekazała środki dotacji do jst w 2014 r., w 2015 r. i w 2016 r. odpowiednio w wysokości 629.000 zł, 567.913 zł i 617.000 zł.

W 2014 r. kwoty dotacji przekazywanych do poszczególnych gmin pokrywały ich zapotrzebowanie (wg złożonych wniosków) w wysokości od 5,8%¹¹ do 96,4%¹².

W 2015 r. przekazywane dotacje pokrywały zapotrzebowanie gmin w wysokości od 8,4%¹³ do 100%¹⁴, a w 2016 r. – w wysokości od 16%¹⁵ do 100%¹⁶.

Występujące różnice pomiędzy wnioskowanymi przez gminy kwotami a wysokością przyznawanych przez Wojewodę dotacji spowodowane były obejmowaniem przez część gmin wnioskami na dany rok wszystkich posiadanych obiektów grobownictwa wojennego, znajdujących się na ich terenie oraz brakiem etapowania (dzielenia) zadania. Gminy te¹⁷ traktowały zadania jako przeznaczone do wykonania w całości w danym roku, podczas gdy z powodu ograniczonych środków, Wojewoda przyznawała zwykle dotację na realizację części z wnioskowanego zadania.

(dowód: akta kontroli str. 683-700; 954-963; 965-975)

M. Dankowska oświadczyła, że podstawowym kryterium przyznania środków jest kontynuacja już rozpoczętych prac remontowych obiektów. Ponadto pod uwagę brano:

- „wartość historyczną i artystyczną obiektów: zachowanie oryginalnych elementów cmentarza, kwatery czy mogiły, wysokie walory artystyczne (np. na cmentarzach zachodniogalicyskich), fakt objęcia obiektu rejestrem zabytków,
- pilność prac remontowych, czy opóźnienie rozpoczęcia prac nie spowoduje bezpowrotnego zniszczenia zachowanych czy istniejących elementów urządzenia obiektu,
- współfinansowanie prac przez inne instytucje: Ministerstwo, Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa (ROPWiM) – do 2016 r.,
- przygotowanie gminy do prac remontowych.

Podczas podziału brany jest także pod uwagę deklarowany udział własny gminy”.

M. Dankowska oświadczyła ponadto, że obecnie w PUW „trwają prace zmierzające do opracowania formalnej procedury – kryteria podziału dotacji celowej Wojewody przeznaczonej na grobownictwo wojenne, celem zwiększenia transparentności zasad podziału. Zasady, standardy i normy, opracowane w porozumieniu z innymi wydziałami (Finansów i Budżetu oraz Prawnym i Nadzoru), będą stanowiły podstawę podziału dotacji celowej Wojewody w kolejnych latach budżetowych”.

(dowód: akta kontroli str. 964)

Zgodnie z art. 122 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o *finansach publicznych*¹⁸ oraz na podstawie ustaw budżetowych na lata 2014, 2015 i 2016 Wojewoda podawała do publicznej wiadomości – w drodze obwieszczeń odpowiednio z: 10 marca, 24 lutego i 29 marca – wykazy jednostek, dla których w części 85/18 *województwo podkarpackie* zaplanowano dotacje celowe wraz z kwotami tych dotacji przyznanych poszczególnym jednostkom.

(dowód: akta kontroli str. 976-988)

¹¹ W przypadku Gminy Miejskiej w Rzeszowie, gdzie na konserwację obiektów grobownictwa wojennego zlokalizowanych na terenie miasta wnioskowano o kwotę 85.900 zł a Wojewoda przyznała 5.000 zł.

¹² W przypadku Gminy Skołoszyn, która zwróciła się o dotację w kwocie 16.605 zł na prace remontowe sześciu samodzielnych cmentarzy z I wojny światowej i otrzymała 16.000 zł.

¹³ W przypadku Gminy Przemyśl, która wnioskowała o dotację w kwocie 57.786 zł na pochówek żołnierzy rosyjskich z I w. św. na cmentarzu w Bełwinie, a otrzymała 5.000 zł.

¹⁴ W przypadku Gminy Pyszniça, która wnioskowała o 20.000 zł na ekshumację nieurządzonych grobów z I w. św. oraz pochówek i otrzymała wnioskowaną kwotę.

¹⁵ Gmina Dukla na remont i konserwację cmentarza oraz pochówek jeńców francuskich wnioskowała o 62.000 zł – otrzymała 10.000 zł.

¹⁶ Gmina Laszki na remont cmentarzy z I w. św. w Korzenicy i Tuchli wnioskowała o 8.000 zł i tę kwotę otrzymała.

¹⁷ Np. Gmina Miejska Przemyśl, Gmina Miejska Rzeszów, Gminy w Kołaczycach, Dukli, Dębicy, Przemyślu.

¹⁸ Dz. U. z 2017 r., poz. 2077.

1.5. W latach 2014-2016 Wojewoda zawarła łącznie 92 porozumienia z jst w sprawie powierzenia obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych (odpowiednio po 29 w 2014 r. i w 2015 r. oraz 34 w 2016 r.). W każdym przypadku:

- powierzenie gminom obowiązków utrzymania grobów i cmentarzy wojennych nastąpiło na podstawie porozumień zawieranych przez Wojewodę z przedstawicielami gmin. W treści porozumień zawarto zapis, iż podlegają one ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego. Treść każdego z nich została opublikowana,
- przekazanie zadań przez Wojewodę wiązało się przekazywaniem środków do gmin realizujących zadania,
- Wojewoda zastrzegła sobie prawo kontrolowania sposobu wykorzystania udzielonej dotacji,
- w treści porozumień zawarto ustalenia dotyczące sposobu i terminów przekazywania transz dotacji na realizację zadań. W 2016 r., w warunkach realizacji porozumień zapisano m.in., że pierwsza transza dotacji w wysokości 50% (w latach 2014-2015 pierwsza transza stanowiła 75%) na konto dochodów gminy przekazana zostanie w terminie do 14 dni od przedłożenia wniosku o jej uruchomienie, zaś druga – w terminie do 14 dni od przedłożenia przez gminę rozliczenia (zestawienia całkowitych kosztów zadania – nie później niż do dnia 10.12.2016 r.),
- postanowienia porozumień zawierały określenie terminu rozliczenia końcowego dotacji (w terminie 15 dni po zakończeniu realizacji zadania, nie później niż do dnia 15.01.2017 r.).

Gmina zobowiązana była m.in. do:

- zabezpieczenia wymaganej dokumentacji formalno-prawnej i technicznej zadania,
- zapewnienia skutecznego nadzoru nad prawidłowością realizacji zadania,
- prowadzenia wyodrębnionej ewidencji księgowej środków otrzymanej dotacji i wydatków dokonywanych z tych środków.

Zakres przedmiotowy porozumień określany był lakonicznie¹⁹, nie ujmowano odpowiednio szczegółowego opisu zadań wynikającego ze złożonych wniosków, które pozwoliłyby na ocenę właściwej realizacji przekazanych zadań. W porozumieniach nie zawarto zapisu stwierdzającego, że szczegółowy zakres zadań, na który Wojewoda przeznaczyła środki z dotacji, wynika ze złożonych przez gminy wniosków i stanowi zarówno integralną część porozumień jak i podstawę do sprawdzenia prawidłowości wykonanych zadań w ramach otrzymanych dotacji oraz jej rozliczenia.

Szczegółowy opis zadania wynikał zarówno ze złożonych przez poszczególne gminy wniosków o dofinansowanie zadań, jak też z dokumentacji technicznej (np. projektów budowlanych oraz innej dokumentacji niezbędnej do uzyskania pozwoleń na budowę), stanowiących załącznik do zapytania ofertowego czy ogłoszenia o wszczęciu postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

¹⁹ Na przykład stosowano zapisy, iż Wojewoda powierza a gmina przyjmuje do prowadzenia zadania związane:

- „z konserwacją i remontem cmentarza wojennego w Baligródzie”,
- „z remontem cmentarzy z l. w. św. nr 10 w Woli Cieklińskiej i nr 14 w Cieklinie oraz mogiły zbiorowej nr 13 w Cieklinie /.../”,
- „z remontem i konserwacją cmentarza wojennego w Dukli oraz pochówkiem jeńców francuskich ekshumowanych w Szydłowcu Gmina Mielec” /.../,
- „z remontem mogiły zbiorowej żołnierzy Wojska Polskiego oraz nagrobka S. Poznańskiego w Grodzisku Dolnym”,
- „z ekshumacją szczątków z I wojny światowej w miejscowości Zdziary, pochówkiem i urządzeniem kwatery na cmentarzu parafialnym w Domostawie”,
- „z ekshumacją nieurządzonych grobów z I wojny światowej w miejscowości Kłyżów i pochówkiem na cmentarzu parafialnym”.

W pismach do gmin informujących o przyznaniu dotacji przypominano o obowiązku przesyłania kwartalnych informacji o zakresie jej wykorzystania i niezwłocznym rozliczeniu po jej wykorzystaniu.

(dowód: akta kontroli str. 989-1064)

1.6. Wojewoda pismami²⁰ z 18.12.2013 r., 18.12.2014 r. i 18.12.2015 r. zwracała się do ROPWiM o dofinansowanie remontów grobów i cmentarzy. W 2013 r. Wojewoda wytypowała i przekazała 8 wniosków o dofinansowanie obiektów cmentarnictwa wojennego wymagających przeprowadzenia remontów, w 2014 r. i w 2015 r. – po 10.

(dowód: akta kontroli str. 1065-1084)

W odpowiedziach z 28.02.2014 r., 20.03.2015 r. i 15.04.2016 r. Prezydium ROPWiM informowało o podjęciu decyzji przyznającej środki finansowe na lata 2014-2016 w wysokości odpowiednio: 150.000 zł na prace remontowe 5 obiektów cmentarnictwa wojennego; 150.000 zł na prace remontowe 6 obiektów; 250.000 zł na prace remontowe 8 obiektów cmentarnictwa wojennego, jednocześnie określając zakres prac do wykonania.

W cyt. powyżej odpowiedziach zapisano, że przekazywanie przyznanych środków finansowych nastąpi sukcesywnie, na podstawie faktur wystawionych przez wykonawców na ROPWiM – składanych do urzędów gmin – które wraz z oryginalnym protokołem odbioru, umową z wykonawcą, dokumentacją przetargową z załącznikami i fotograficzną ilustrującą wykonanie prac, winny być niezwłocznie przesłane do PUW. Następnie dokumentacja ta odpowiednio do: 15.10.2014 r., 15.10.2015 r. i 14.10.2016 r. wraz z kserokopią porozumienia zawartego pomiędzy Wojewodą a daną jst oraz drukiem *Rozliczenia środków finansowych przekazanych na wykonanie prac remontowych przy obiektach grobownictwa wojennego* miała zostać przekazana do ROPWiM. Rada w terminie do 30 dni od daty wpływu faktury miała przekazać środki finansowe na konto wskazane przez wykonawcę²¹.

(dowód: akta kontroli str. 1085-1098)

Porozumieniami²² w sprawie realizacji wspólnego zamówienia oraz zasad rozliczania środków finansowych zawartymi w latach 2014 – 2016 pomiędzy Sekretarzem ROPWiM i Wojewodą wskazano Wojewodę jako upoważnionego do dokonywania w ich imieniu i na ich rzecz czynności niezbędnych na remontowanych obiektach cmentarnictwa wojennego. Obiekty te wymienione były każdorazowo w pismach ROPWiM do Wojewody, stanowiących załączniki nr 1 do porozumień.

Wg zawartych porozumień w 2014 r. na remonty 5 obiektów ROPWiM zaplanowała przeznaczyć kwotę 150.000 zł, Wojewoda – 120.000 zł, w 2015 r. na remonty 6 obiektów ROPWiM – 150.000 zł, Wojewoda – 146.000 zł, w 2016 r. na remonty 8 obiektów ROPWiM – 250.000 zł, Wojewoda – 160.000 zł.

Wg cyt. porozumień zadaniem Wojewody było m.in.:

- przygotowanie i przeprowadzenie postępowań o udzielenie zamówień publicznych przy wyborze wykonawcy zadania, którego wartość zamówienia była równa lub większa od wyrażonej w złotych równowartości kwoty 30.000 euro (w 2014 r. kwoty 14.000 euro) oraz udzielenie zamówień. Wojewoda mogła upoważnić jst do przeprowadzenia

²⁰ Nr S.VI – 5230.1.16.2013.BU z dnia 18.12.2013 r.; nr S.VI – 5230.1.8.2013.BU z dnia 18.12.2014 r., nr S.VI – 5230.1.8.2015.BU z dnia 18.12.2015 r.

²¹ Przy piśmie z 2016 r. Sekretarz Rady informował, iż w związku z planową likwidacją ROPWiM i przejściu jej zadań przez IPN, należy liczyć się z możliwością rozliczania prac wykonywanych na podstawie Porozumienia przez nowo powołany organ – Biuro Ochrony Miejsc Pamięci Narodowej w IPN.

²² Z dnia 27.02.2014 r., nr 5/187/2014; z dnia 17.03.2015 r., nr 10/113/2015; z dnia 18.04.2016 r., nr 22/9/2016.

przetargu nieograniczonego oraz do zawarcia umowy z wykonawcą (w imieniu Wojewody i ROPWiM),

- wybór i zawarcie umów z wykonawcą robót, w przypadku realizacji zadania poniżej równowartości kwoty 30.000 euro (w 2014 r. kwoty 14.000 euro), na podstawie pełnomocnictwa udzielonego Wojewodzie przez ROPWiM. Wojewoda mogła upoważnić jst do zawarcia umowy z wykonawcą,

- pokrywanie wszelkich kosztów związanych z uzyskaniem niezbędnych do wykonania zadania uzgodnień, zezwoleń i decyzji, prowadzeniem postępowań o udzielenie zamówień publicznych, wykonaniem i rozliczeniem porozumień,

- zapewnienie wykonania zamówienia przez wykonawcę prowadzącego działalność gospodarczą; ujęcia w umowach z każdym wykonawcą informacji o wysokości maksymalnego zobowiązania ROPWiM; ujęcia postanowień o wykonaniu zawartych umów do dnia 30.09. każdego roku objętego niniejszą kontrolą; uprawnienia ROPWiM do odstąpienia od umowy w przypadkach naruszenia art. 144 ustawy dnia 29 stycznia 2004 r. *Prawo zamówień publicznych*²³ (Pzp), bądź jeżeli wykonawca nie rozpoczął i nie zakończył wykonania umowy w terminach wskazanych umowie lub wykonał ją w sposób sprzeczny z jej postanowieniami,

- przedstawienie pisemnego sprawozdania z wykonania każdego, wskazanego w porozumieniach zadania, w terminach do 14 dni od dnia wystawienia faktury na ROPWiM, nie później niż odpowiednio do: 15.10.2014 r., 15.10.2015 r., 14.10.2016 r. Sprawozdanie miało zawierać m.in. zestawienie ofert złożonych w związku z realizacją zadań poniżej równowartości 30.000 euro bądź protokół z postępowania o udzielenie zamówienia publicznego wraz z załącznikami, umowę z wykonawcą, protokół odbioru prac, dokumentację fotograficzną ilustrującą prawidłowe wykonanie zadania, w szczególności treść napisów znajdujących się na wyremontowanych obiektach, oryginał faktury wystawionej na Radę.

Aneks z dnia 13.10.2016 r. do porozumienia nr 22/9/2016 data wykonania umowy z dnia 30.09.2016 r. została przesunięta na dzień 30.11.2016 r., data przedłożenia przez Wojewodę sprawozdania do ROPWiM z dnia 14.10.2016 r. została wyznaczona na dzień 10.12.2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 1099-1115)

Z każdą gminą wymienioną w cyt. porozumieniach pomiędzy Sekretarzem ROPWiM a Wojewodą, zawarto stosowne porozumienia w sprawie realizacji zadań powierzonych przez ROPWiM oraz zasad rozliczania środków finansowych. W każdym porozumieniu Wojewoda upoważniła gminę do wykonania zadania określonego porozumieniem oraz do zawarcia, w imieniu Wojewody i Rady, umowy z wykonawcą. Gmina zobowiązana była m.in. do podania do wiadomości wykonawców wysokości kwoty przeznaczonej przez ROPWiM na dane zadanie, przedstawienia Wojewodzie pisemnego sprawozdania z wykonania porozumienia pod względem rzeczowo-finansowym w terminie do 3 dni od dnia otrzymania faktury, nie później niż do dnia 20 września 2014 r. oraz do 30 września 2015 r. i 2016 r. Ponadto umowa z wykonawcą miała zawierać postanowienie o współfinansowaniu zadania przez Radę z podaniem kwoty brutto.

Do sprawozdania należało dołączyć kserokopię porozumienia z Wojewodą, zestawienie ofert złożonych w związku z realizacją zadania lub oryginał protokołu postępowania o zamówienie publiczne wraz z załącznikami, oryginał umowy zawartej z wykonawcą, oryginał protokołu odbioru prac, dokumentację fotograficzną ilustrującą wykonanie

²³ Dz. U. z 2017 r., poz. 1579 ze zm.

zadania, oryginał faktury wystawionej na Radę przez wykonawcę z wyszczególnionym zakresem prac.

(dowód: akta kontroli str. 1116-1174)

Porozumienia zawierane przez Wojewodę z gminami nie zawierały delegacji (upoważnienia Wojewody) określonej w ust. 8 pkt 2 porozumień zawartych między ROPWiM a Wojewodą, umożliwiające przeprowadzenie przez jst przetargu nieograniczonego. W sprawozdaniach gmin z realizacji zadania zawarte zostały informacje, że to gminy przeprowadzały postępowania w celu wyłonienia wykonawcy w trybie przetargu nieograniczonego²⁴ bądź realizowały procedury wyłonienia wykonawcy w trybie zapytania ofertowego²⁵.

(dowód: akta kontroli str. 1099-1374)

M. Dankowska wyjaśniła, że zadania finansowane przez ROPWiM realizowane były na podstawie *Porozumienia /.../* zawieranego pomiędzy Wojewodą a Sekretarzem Rady. Na jego podstawie Wojewoda zawierała z gminami, które otrzymały dotację celową, *Porozumienie w sprawie realizacji zadań powierzonych przez ROPWiM oraz zasad rozliczenia środków finansowych*, upoważniając w § 1 ust. 1 gminę do realizacji zadania. Gminy przeprowadzały postępowania w celu wyłonienia wykonawcy. Zadania, na które gminy uzyskały finansowanie z budżetu Rady były współfinansowane ze środków dotacji celowej Wojewody, przekazywanej – zgodnie z art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym²⁶ – na podstawie *Porozumienia w sprawie powierzenia zadań, przyznania dotacji i ustalenia wzajemnych obowiązków w zakresie bieżącego utrzymania, remontów oraz sprawowania opieki nad cmentarzami i mogiłami wojennymi*. Określa ono zakres działania i obowiązki gminy. W § 2 ust. 1 Wojewoda powierzała a gmina przyjmowała do prowadzenia zadanie określone w porozumieniu. Zapis § 4 ust. 2 porozumienia stanowi, że gmina zobowiązana jest do zabezpieczenia wymaganej dokumentacji formalno–prawnej i technicznej zadania. Niezbędne koszty z tym związane, których wysokość szacowano na etapie składania wniosków o środki, pokrywane były ze środków dotacji Wojewody lub środków gminy (jako wkład własny).

(dowód: akta kontroli str. 948-952)

Zawarte z wykonawcami robót umowy: w 2014 r. przez Gminę Miejską Przemyśl z [...] ²⁷, Gminę Nowy Żmigród z [...] ²⁸ oraz w 2016 r. przez Gminę Zaklików [...] ²⁹ nie zawierały postanowień o współfinansowaniu zadania przez Radę i nie określały wysokości kwoty brutto.

(dowód: akta kontroli str. 1192-1197; 1337-1341; 1376-1378)

M. Dankowska wyjaśniła, że na podstawie *Porozumienia w sprawie realizacji zadań powierzonych przez ROPWiM oraz zasad rozliczenia środków finansowych*, Wojewoda upoważniała gminę do realizacji zadania. Ze względów organizacyjnych Wojewoda, w ramach czynności nadzorczych, nie była w stanie sprawdzić zapisów wszystkich umów zawieranych przez gminy z wykonawcami prac. Na wniosek gminy prowadzono instruktaż i korektę ewentualnych nieprawidłowości. Rada nie kwestionowała zapisów zawieranych umów.

²⁴ W 2014 r. np. w Gminie Miejskiej Przemyśl, w 2016 r. w Gminie Miejskiej Jarosław.

²⁵ Np. w 2014 r. w Gminie Brzostek, w 2015 r. w Gminie Brzozów, Kołaczyce, w Gminie Miejskiej Przemyśl, w 2016 r. w Gminie Dukla, Zaklików, Gminie Miejskiej w Jarosławiu.

²⁶ Dz. U. z 2017 r. poz. 1875 ze zm.

²⁷ Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1330) i art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2018 r., poz. 419) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie ujawnienia nazwy przedsiębiorcy. Wyłączenia tego dokonano w interesie przedsiębiorcy.

²⁸ Jw.

²⁹ Jw.

(dowód: akta kontroli str. 949; 953)

1.7. Wojewoda wydała łącznie 45 zezwoleń na przeprowadzenie robót ziemnych, wznoszenie pomników i innych urządzeń na cmentarzach wojennych, o których mowa w przepisach art. 5 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych. Zgodnie z tym przepisem przeprowadzanie robót ziemnych, wznoszenie pomników i innych urządzeń na cmentarzach i grobach wojennych wymaga zezwolenia wojewody.

Zezwoleń takich nie wydano w przypadku robót na grobach i cmentarzach wojennych finansowanych przez Wojewodę z dotacji, które były objęte 65 porozumieniami (z 92, tj. 70,7%) zawartymi z jst. W sprawach tych nie prowadzono postępowań administracyjnych i nie wydawano decyzji. Rozstrzygnięcia w tych sprawach miały formę pisma, które zawierały w swojej treści odniesienie do przepisu art. 5 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych. Przedmiotem wydanych zezwoleń były m.in.: remont cmentarza, urządzenie mogiły, umieszczenie tablicy pamiątkowej, przeprowadzenie badań archeologicznych zmierzających do ustalenia zakresu pochówków czy usunięcie roślinności.

(dowód: akta kontroli str. 422-427; 683-785)

M. Dankowska wyjaśniła, że forma wydawania zezwoleń na przeprowadzanie robót ziemnych, wznoszenie pomników i innych urządzeń na cmentarzach i grobach wojennych była w przeszłości konsultowana ze służbami prawnymi Wojewody, stanęły one na stanowisku, że forma pisma jest wystarczająca. Stanowisko to zostało potwierdzone pismem Wydziału Prawnego PUW z 12.01.2018 r.³⁰

Wspomniane wyżej zezwolenia wydawane były jedynie na wniosek gminy, która prowadziła roboty ziemne, wznosiła pomnik czy inne urządzenia na cmentarzach czy grobach wojennych. W przypadku gdy gmina, która otrzymała środki dotacji celowej Wojewody, nie wnioskowała o formalne zezwolenie – nie było ono wydawane. W sytuacji, gdy Wojewoda – na podstawie przesłanego przez gminę wniosku o środki dotacji celowej – przyznawała środki na prowadzenie prac, nie wnosząc jednocześnie zastrzeżeń do planowanego zakresu czy przedstawionego przez gminę projektu prac remontowych, stosowano wtedy domniemanie zgody.

(dowód: akta kontroli str. 428-431)

Wyjaśnienia dyrektora WPS w zakresie działania Wojewody w porozumieniu z „odnośnymi władzami wojskowymi” w sprawach wydawania zezwoleń zostały zawarte poniżej w punkcie 1.9. niniejszego wystąpienia.

1.8. Wojewoda otrzymała 4 nw. zawiadomienia o uszkodzeniu grobów i innych urządzeń na cmentarzach wojennych:

- 2 w 2014 r. z Urzędu Gminy w Dębicy dotyczące zniszczenia tablicy inskrypcyjnej pomnika głównego i oblania czerwoną farbą postaci żołnierza znajdującego się na tym pomniku na cmentarzu żołnierzy AR w Pustkowie. W tym samym roku usunięto uszkodzenia i wykonano nową tablicę inskrypcyjną pomnika. W związku z wnioskiem Gminy o przyznanie pomocy finansowej w łącznej kwocie około 5.000 zł, Wojewoda przekazała na ten cel środki w wysokości 2.000 zł. Dochodzenia prowadzone w ww. sprawach przez Komendę Policji Brzeźnica zostały umorzone z powodu niewykrycia sprawcy przestępstwa.

³⁰ Zdaniem radcy prawnego zgodnie z brzmieniem art. 5 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych przeprowadzanie robót ziemnych, wznoszenie pomników i innych urządzeń na cmentarzach i grobach wojennych wymaga zezwolenia wojewody. Przepisy wyżej cytowanej ustawy nie wskazują wprost jaką formę prawną winno przyjąć zezwolenie. Najistotniejsze jest, aby uzyskać zezwolenie wojewody przed przystąpieniem do wykonywania wyżej wymienionych prac. Wojewoda wydając zezwolenie wyraża zgodę na przeprowadzanie określonych robót ziemnych, wzniesienie pomnika, bądź wykonanie innych urządzeń na cmentarzach i grobach wojennych w sposób nienaruszający praw osób trzecich oraz zasad zawartych w przepisach szczegółowych. W związku z powyższym wydanie ww. zezwolenia przez wojewodę w formie pisemnej jest działaniem, które jest zgodne z brzmieniem cytowanego przepisu.

- 1 w 2016 r. z Urzędu Gminy w Dębowcu dotyczące uszkodzenia w wyniku wichury ogrodzenia na cmentarzu nr 14 z I wojny światowej w Cieklinie oraz osunięcia fragmentu muru otaczającego kurhan – mogiłę zbiorową nr 13 z I wojny światowej w tej samej miejscowości (w wyniku podmywania gruntu przez płynący w sąsiedztwie strumień). Uszkodzenia zostały usunięte, m.in. ze środków przyznanych przez Wojewodę w ramach dotacji na 2016 r. w łącznej kwocie 40.000 zł.

- 1 w 2016 r. z Urzędu Miasta w Tarnobrzegu dotyczące zniszczenia tablicy inskrypcyjnej na mogile znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Tarnobrzegu, w której został pochowany Michał Pitra ps. „Szczapa” – żołnierz AK. W 2016 r. tablica została wymieniona przez Gminę na nową.

(dowód: akta kontroli str. 90-98; 294-309; 665-678; 683-688; 695-700)

Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie³¹ poinformowała o 5 przypadkach przestępstw związanych ze znieważeniem, uszkodzeniem lub niszczeniem grobów i cmentarzy wojennych, które miały miejsce w latach 2014-2016. Dwa z nich dotyczyły zniszczeń na cmentarzu żołnierzy AR w Pustkowie, które zostały opisane powyżej. Ponadto poinformowała o prowadzeniu postępowań przygotowawczych:

- przez Komendę Powiatową Policji w Stalowej Woli w sprawie ograbienia w dniu 12.11.2014 r. pomnika na mogile zbiorowej straconych w czasie II wojny światowej, usytuowanej obok cmentarza parafialnego przy ul. Rozwadowskiej w Stalowej Woli,

- przez Komendę Powiatową w Lubaczowie w sprawie znieważenia w 2015 r. miejsca pochówku oraz uszkodzenia pomnika upamiętniającego poległych członków Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA) w miejscowości Monasterz, na górze Monastyr, poprzez rozbicie tablicy memorialnej oraz pomalowanie krzyża farbą i naniesienie na nim znaku Polska Walcząca,

- przez Komendę Miejską Policji w Przemyślu w sprawie znieważenia w 2016 r. w Przemyślu przy ulicy Pikulickiej miejsca pochówku żołnierzy UPA oraz osób rozstrzelanych w miejscowości Liszna, tj. 2 grobów na Ukraińskim Cmentarzu Wojennym poprzez naklejenie na płytach nagrobnych płyt z pleksy³².

Wszystkie ww. postępowania umorzono z powodu niewykrycia sprawców.

(dowód: akta kontroli str. 175-177)

M. Dankowska wyjaśniła, że Wojewoda nie otrzymała żadnej informacji w sprawie ograbienia w 2014 r. mogiły zbiorowej ofiar terroru zlokalizowanej w sąsiedztwie cmentarza parafialnego przy ul. Rozwadowskiej w Stalowej Woli. Wójt Gminy Przemyśl w 2014 r. zwracając się o zgodę na usunięcie z terenu cmentarza uschłych, chorych i stwarzających zagrożenie drzew, poinformował także o uszkodzeniu ogrodzenia cmentarza przez połamane przez wiatr drzewa i gałęzie.

Wojewoda posiadała informacje o ww. dewastacji mogiły zbiorowej żołnierzy UPA w miejscowości Monasterz, na górze Monastyr oraz o umieszczeniu nielegalnych tablic na takich mogiłach w obrębie cmentarza w Przemyślu.

M. Dankowska wyjaśniła, że miejsca spoczynku żołnierzy UPA nie są traktowane jako mogiły wojenne w myśl zapisów ustawy o grobach i cmentarzach wojennych.

(dowód: akta kontroli str. 602-635)

³¹ W związku z zapytaniem skierowanym przez Najwyższą Izbę Kontroli w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izby Kontroli (Dz. U. z 2017 r., poz. 524).

³² Z napisem: W tym miejscu zostały pogrzebane szczątki banderowskich bandytów bestialskich katów oprawców niewinnych kobiet i dzieci – Pamiętamy wraz ze znakiem Polski Walczącej.

1.9. Wojewoda wydała łącznie 49 decyzji (19 w 2014 r., 18 w 2015 r. i 12 w 2016 r.) w sprawie ekshumacji zwłok z grobu wojennego i przeniesienia ich do innego grobu³³. W 30 przypadkach decyzje w ww. zakresie zostały wydane na wniosek Fundacji „Pamięć” w Warszawie, w 16 – na wniosek jst, w 2 – na wniosek IPN, a w 1 – na wniosek ROPWiM. Przyczynami ekshumacji były m.in. przeniesienie pojedynczych szczątków żołnierzy niemieckich, radzieckich czy włoskich na cmentarze lub mogiły zbiorowe takich żołnierzy; odnalezienie szczątków ludzkich w czasie robót ziemnych przy przebudowie drogi i w trakcie robót budowlanych; przeniesienie szczątków z nieoznaczonych, zaniedbanych mogił do nowych; czy też weryfikacja tożsamości pochowanych. Wojewoda prowadziła postępowania w sprawie ekshumacji zgodnie z przepisami kpa.

(dowód: akta kontroli str. 760-785)

Po dniu 16 czerwca 2016 r., tj. po zmianie przepisów dot. ekshumacji, Wojewoda dwukrotnie opiniowała sprawy w tym zakresie, w związku z wnioskiem IPN. Pozytywne opinie zostały wydane w listopadzie 2016 r. w sprawie przeniesienia mogiły zbiorowej żołnierzy AR i WP znajdującej się na cmentarzu komunalnym w Oleszycach oraz pochowania na kwaterze wojennej cmentarza parafialnego w Domostawie, szczątków wydobytych podczas planowanej ekshumacji żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej z mogiły zbiorowej znajdującej się w lesie w tej miejscowości.

W 2016 r. IPN wydał jeszcze 3 decyzje dotyczące ekshumacji żołnierzy niemieckich, partyzanta radzieckiego oraz ofiar UPA, które przesłał Wojewodzie do wiadomości. Wojewoda nie wydawała opinii w tych sprawach.

(dowód: akta kontroli str. 602-609; 636-646)

W zakresie działania Wojewody w porozumieniu z „odnośnymi władzami wojskowymi” w sprawach ekshumacji i przeniesienia zwłok z cmentarza lub grobu wojennego na inny cmentarz lub do innego grobu wojennego, wydawania zezwoleń M. Dankowska wyjaśniła, że *ponieważ obecnie nie prowadzi się takich działań współpraca z władzami wojskowymi ogranicza się do działań reprezentacyjnych podczas uroczystości odbywających się na miejscach spoczynku. (...) Określenie „odnośne władze państwowe” jest bardzo nieprecyzyjne i obszerne, co utrudnia jego stosowanie w praktyce. W chwili obecnej właściwie nie ma cmentarzy wojskowych, które były powszechne w okresie międzywojennym. Również istniejące w tamtym okresie cmentarze i mogiły wojenne kryły szczątki wyłącznie żołnierzy i osób związanych z wojskiem. Obecnie Wojewoda sprawuje opiekę nad cmentarzami i grobami wojennymi, na których w większości pochowane są ofiary wojny, nie będące osobami wojskowymi.*

(dowód: akta kontroli str. 90-96)

1.10. M. Dankowska wyjaśniła, że *umowy zawarte pomiędzy rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządami innych państw (...) dotyczą spraw związanych z ustalaniem, rejestracją, urządzaniem, zachowaniem i należyтым utrzymaniem miejsc pamięci i spoczynku zlokalizowanych na terytorium umawiających się stron (...). Zatem sprawowanie opieki nad miejscami spoczynku, np. żołnierzy czy jeńców radzieckich*

³³ W wydanych decyzjach stwierdzono m.in., że prace ekshumacyjne powinny być wykonywane zgodnie z wymaganiami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2001 r. w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi. Prace powinny być wykonywane przy udziale przedstawicieli: właściciela terenu, Urzędu Gminy, Powiatowego Inspektora Sanitarnego, Podkarpackiego Oddziału Okręgowego PCK w Rzeszowie. Wykonawcę prac zobowiązuje się do dokonania rekultywacji i uporządkowania terenu, celem przywrócenia stanu pierwotnego. Z dokonanych czynności należy sporządzić stosowny protokół/ lub Z czynności tych przedstawiciel PCK winien sporządzić stosowne protokoły. Jeden egzemplarz protokołu dołączyć do przewożonych szczątków zwłok. Stanowić ona będzie podstawę do ich pochowania. W decyzjach wydanych na wniosek Fundacji „Pamięć” wskazywano, że przedłoży ona listę wydobytych przedmiotów do oceny organowi konserwatorskiemu. Przedmioty uznane jako niezbędne do identyfikacji, nieprzedstawiające wartości zabytkowej oraz stanowiące własność strony niemieckiej pozostawia się Fundacji „Pamięć” celem przekazania rodzinie osoby ekshumowanej. Broń i amunicję należy traktować zgodnie z przepisami ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz. U. z 2012 r. poz. 576 ze zm.). Pozostałe znalezione przedmioty należy pochować ze szczątkami na cmentarzu wojennym.

z okresu II wojny światowej, czy żołnierzy węgierskich poległych w ramach armii austrowęgierskiej w czasie I wojny światowej, jest realizacją postanowień wspomnianych umów. Rokrocznie z dotacji celowej Wojewody przeznaczane są środki na prace remontowe i konserwacyjne miejsc spoczynku takich osób. We współpracy z Biurem Informacji i Poszukiwań Zarządu Głównego Polskiego Czerwonego Krzyża podejmowane są działania zmierzające do identyfikacji pochowanych. Innym aspektem takich działań jest współpraca z Fundacją „Pamięć” w Warszawie, powołaną na mocy postanowień art. 7 i 9 umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec (...). Fundacja zajmuje się poszukiwaniem miejsc spoczynku żołnierzy niemieckich poległych przede wszystkim w czasie II wojny światowej. Do 2016 r. Wojewoda wydawała, na wniosek Fundacji, zezwolenia na prace ekshumacyjne. Przekazywała i nadal przekazuje wszelkie uzyskane informacje w zakresie istnienia miejsc spoczynku żołnierzy niemieckich. Przedstawiciele Wojewody brali udział w przygotowaniach oraz uroczystościach z okazji XX lecia cmentarza wojennego żołnierzy niemieckich wojny 1939-1945 w Przemyślu. Wojewoda wspierała także organizację przez Ludowy Niemiecki Związek Opieki nad Grobami Wojennymi w Kassel obozów, podczas których żołnierze Bundeswehry porządkowali cmentarze wojenne zlokalizowane na terenie województwa, gdzie pochowani są żołnierze armii niemieckiej. Szczegółowe informacje dotyczące współpracy Wojewody z ww. podmiotami zostały zawarte poniżej w punkcie 1.14. niniejszego wystąpienia.

(dowód: akta kontroli str. 90-99; 106-108; 178-204; 276-293; 310-383)

1.11. Wojewoda udostępniała dane z prowadzonej ewidencji grobów i cmentarzy wojennych na wniosek zainteresowanych stron. Do Urzędu wpłynęły trzy takie wnioski: 1 od osoby prywatnej, 1 od ROPWiM i 1 od IPN Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w Rzeszowie.

Dyrektor WPS wyjaśniła, że w razie potrzeby udzielane są telefonicznie informacje osobom prywatnym lub instytucjom publicznym (szkoły, policja, wojsko) poszukującym konkretnych miejsc spoczynku, np. legionistów, żołnierzy AK we wskazanej okolicy. Inną kwestią jest udostępnianie danych z ewidencji imiennej pochowanych, stanowiącej integralną część ewidencji cmentarzy i mogił wojennych. Udzielanie informacji i danych w tym zakresie dotyczy przede wszystkim żołnierzy AR pochowanych na terenie województwa. Wnioskodawcą w tym przypadku jest najczęściej rodzina, poszukująca swego krewnego, który poległ w czasie II wojny światowej, a zarówno zapytanie jak i informacja udzielana jest drogą mailową. Jednak zdarzają także przypadki wystosowania oficjalnych pism.

W 2016 r. Marszałek Województwa Podkarpackiego przesłał do Wojewody zapytanie dot. żołnierza AR. Na podstawie materiałów źródłowych Wojewoda ustaliła, że poszukiwany przez rodzinę człowiek poległ w 1944 r. w Wielopolu Skrzyńskim. Stosowane informacje zostały przekazane wnioskodawcy.

(dowód: akta kontroli str. 90-99; 401-421)

1.12. Wojewoda posiadała informacje – przekazane przez dyrektora Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie – wskazujące na możliwość istnienia na terenie budowy drogi wojewódzkiej nr 869 miejsc spoczynku Żydów – ofiar obozu pracy.

M. Dankowska wyjaśniła, że podczas prac budowlanych w 2017 r. prowadzono doraźne badania o charakterze archeologicznym, które nie potwierdziły istnienia pochówków.

(dowód: akta kontroli str. 90-100)

Zgodnie z informacją uzyskaną przez Najwyższą Izbę Kontroli³⁴ z Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Rzeszowie, w trakcie realizacji zadań inwestycyjnych w latach 2014-2016 wystąpiły utrudnienia w realizacji robót budowlanych w związku z prawdopodobieństwem lokalizacji grobów żołnierzy na terenie zadania *Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 880 Jarosław-Pruchnik w km 0+000-16+776*. Prace prowadzone w ramach ww. zadania zostały objęte nadzorem archeologicznym, jednak nie potwierdzono pochówku żołnierzy. Sytuacja ta nie wpłynęła na wstrzymanie robót budowlanych.

(dowód: akta kontroli str. 162-164)

Zgodnie z informacją uzyskaną z Oddziału Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w Rzeszowie³⁵, zakres realizowanych w latach 2014-2016 inwestycji przez ten podmiot nie obejmował terenów cmentarzy wojennych. Jedynie na trasie budowy drogi ekspresowej S-19 (odcinek Świlcza-Rzeszów Południe) na stanowisku nr 5 w miejscowości Kielanówka, w trakcie badań archeologicznych w 2015 r., odkryto szczątki ludzkie, które na podstawie zachowania oraz odkrytych przedmiotów zostały uznane za szczątki żołnierzy niemieckich. Szczątki te zostały wydobyte przez archeologów, wykonano ich analizę antropologiczną i za zgodą Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków zostały przekazane Fundacji „Pamięć” z siedzibą w Warszawie, celem pochowania ich na zbiorowym cmentarzu żołnierzy niemieckich z II wojny światowej w Siemianowicach Śląskich. Odkrycie ww. szczątków ludzkich nie wpłynęło na opóźnienia czy utrudnienia w budowie drogi, gdyż były one wkopane w istniejące stanowiska archeologiczne, które były przeznaczone do przedinwestycyjnych badań wykopaliskowych.

(dowód: akta kontroli str. 165-166)

W ww. sprawie, M. Dankowska wyjaśniła, że zarówno wykonawca prac, jak i konserwator zabytków nie poinformował Wojewody o fakcie odnalezienia szczątków ofiar wojny, jak i decyzji zezwalającej na pochówek (niestety jest to częsta sytuacja w odniesieniu do działań podejmowanych przez służby konserwatorskie względem obiektów grobownictwa wojennego, pomimo wysłanych w tej sprawie przez Urząd pism. 16 maja 2016 r. (data rejestracji 1 czerwca) WPS otrzymał do wiadomości mail Fundacji „Pamięć” skierowany do Archeologicznej Pracowni Badawczej, zawierający deklarację odebrania szczątków celem pochówku. Na podstawie rozmowy telefonicznej uzyskano wiedzę, że ustalono już przekazanie i pochówek odnalezionych szczątków. Decyzji konserwatorskiej, pomimo telefonicznego wniosku, nie otrzymano.

(dowód: akta kontroli str. 384-389)

1.13. Wojewoda posiadała informacje na temat trudności w przeprowadzeniu remontu cmentarza z I wojny światowej na górze Kamień nad Jaśliskami. W 2016 r. Gmina Jaśliska zwróciła się do Wojewody o pomoc formalno-prawną w tej sprawie. Wcześniej wystąpiła też o przyznanie dotacji na ten cel. W związku z powyższym Wojewoda kierowała do Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie (RDLP) pisma wraz z wyjaśnieniami w przedmiotowej sprawie, wnioskując o jej pozytywne załatwienie.

Ww. cmentarz znajdował się na działce leśnej będącej własnością Skarbu Państwa, pozostającej w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe Nadleśnictwo Rymanów. Wobec tego Gmina zwróciła się do tego Nadleśnictwa z pismem o wyłączenie terenu z produkcji leśnej i zawarcie umowy wejścia w teren celem przeprowadzenia remontu. W odpowiedzi Nadleśnictwo poinformowało, że nie może

³⁴ W związku z zapytaniem skierowanym przez Najwyższą Izbę Kontroli w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

³⁵ W związku z zapytaniem skierowanym przez Najwyższą Izbę Kontroli w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

zawrzeć przedmiotowej umowy, a wniosek o wyłączenie z produkcji leśnej należy skierować do RDLP. W związku ze stanowiskiem RDLP, które dla realizacji projektu wymagało spełnienia szeregu warunków (zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na cele nierolnicze i nieleśne; wyłączenia gruntów leśnych z produkcji; zawarcia umowy przedwstępnej dzierżawy gruntu, udokumentowania istnienia cmentarza) oraz wniesienia różnych opłat i kosztów w wysokości kilkudziesięciu złotych, Gmina w porozumieniu z Wojewodą odstąpiła od realizacji prac remontowych. Konsekwencją tego było niewykorzystanie przez Gminę dotacji w wysokości 40.000 zł i rozwiązanie porozumienia w tym zakresie. Cmentarz pozostaje w dotychczasowym stanie, a doraźne prace porządkowe wykonują działacze społeczni.

(dowód: akta kontroli str. 90-100; 130-155; 695-700)

Z informacji uzyskanej przez Najwyższą Izbę Kontroli³⁶ z RDLP wynikało, że problemy związane z opieką nad grobami i cmentarzami wojennymi wystąpiły na terenie 3 z 26 nadleśnictw. Nadleśnictwo Cisna i Komańcza wskazały na problem rozkopywania miejsc walk i pochówków przez osoby używające wykrywaczy metali do poszukiwania militariów. W Nadleśnictwie Komańcza wskazano ponadto na brak możliwości dokładnej lokalizacji w terenie 3 cmentarzy³⁷. Ustalenie miejsc ich lokalizacji i granic zasięgu tych cmentarzy wymagałoby zaangażowania profesjonalnej ekipy ze sprzętem specjalistycznym. Nadleśnictwo Rymanów wskazało na brak dokumentów potwierdzających i identyfikujących miejsca pochówku.

(dowód: akta kontroli str. 167-174)

M. Dankowska wyjaśniła, że żadne nadleśnictwo nie zgłaszało dotychczas Wojewodzie problemów związanych z opieką nad cmentarzami i grobami wojennymi. Nadleśnictwo Cisna i Komańcza nie informowały nawet o fakcie istnienia pochówków. Rokrocznie prowadzone są badania archeologiczne czy archeologiczno – ekshumacyjne na obiektach grobownictwa wojennego na terenie województwa, które mają na celu potwierdzenie istnienia i zasięgu pochówków wojennych. W przypadku niemożności urządzenia cmentarza czy mogiły na miejscu, odnalezione szczątki przenoszone są na najbliższy cmentarz. Prace prowadzone są przez specjalistów – archeologów z użyciem specjalistycznego sprzętu. We wrześniu 2016 r. przeprowadzono kontrolę problemową w Gminie Komańcza, podczas której odbyło się m.in. spotkanie z pracownikiem Nadleśnictwa Komańcza. Wymienił on kilka lokalizacji, głównie z okresu I wojny światowej, w których pochowane są ofiary działań wojennych. Poinformował on także, że w większości zostały one w ostatnich latach uporządkowane staraniem leśników oraz działaczy społecznych. Ustalono, że Gmina we współpracy z Nadleśnictwem opracuje program działań wobec cmentarzy i mogił wojennych zlokalizowanych w zarządzie Lasów Państwowych. Na 2017 r. Gmina Komańcza zapotrzebowała środki na remont cmentarza z I wojny światowej przy stacji kolejowej w Komańczy, na którym – z dotacji celowej – wykonano ogrodzenie. Bezsprzecznie działania prowadzone przez osoby przeszukujące lasy w poszukiwaniu militariów stanowią realne zagrożenie dla cmentarzy i grobów wojennych. Osoby dokonujące w takich okolicznościach zniszczenia lub uszkodzenia grobu wojennego dokonują przestępstwa. Jednak okoliczności i miejsca w jakich prowadzone są takie działania utrudniają lub wręcz uniemożliwiają ustalenie lub ujęcie sprawców. Jednoznacznie negatywna ocena osób poruszających się po lasach z wykrywaczami metali jest niezasłużona. Po odnalezieniu szczątków ludzkich osoby

³⁶ W związku z zapytaniem skierowanym przez Najwyższą Izbę Kontroli w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

³⁷ Na Pizorkach – Leśnictwo Duszatyn – oddz. 61d, na Baranım – Leśnictwo Radoszyce – 160b, pod szczytem Magurycznego – Leśnictwo Mików – 286f, zaznaczonych na mapach WIG-u z 1938 r., arkusze Lesko i Łupków.

takie zabezpieczały miejsce spoczynku i przekazywały informacje umożliwiając dokonanie ekshumacji.

(dowód: akta kontroli str. 384-397)

1.14., 1.15. W okresie objętym kontrolą Wojewoda współpracował z nw. podmiotami w zakresie związanym z opieką nad grobami i cmentarzami wojennymi:

- ROPWiM w zakresie dofinansowania przez Radę prac remontowych prowadzonych na obiektach cmentarnictwa wojennego, ewidencjonowania takich miejsc oraz osób w nich pochowanych, a także w związku z wydaniem albumu zawierającego informacje i dokumentację fotograficzną miejsc pochówku żołnierzy polskich na terenie całej Polski. W 2014 r. Wojewoda wystąpiła do kierowników jst o sprawdzenie stanu utrzymania grobów oraz o przesłanie aktualnych informacji o ich liczbie i stanie zachowania wraz z dokumentacją graficzną. Zbiorną informację w ww. zakresie wraz z imiennym zestawieniem wszystkich pochowanych przekazała następnie do ROPWiM,
- Austriackim Czarnym Krzyżem, opiekującym się głównie miejscami spoczynku żołnierzy armii austro-węgierskiej poległych w czasie I wojny światowej,
- Ludowym Niemieckim Związkiem Opieki nad Grobami Wojennymi w Kassel oraz Fundacją „Pamięć”, w związku z organizacją obozów dla żołnierzy, którzy wykonywali prace porządkowe i remontowe na cmentarzach wojennych, na których pochowano żołnierzy niemieckich oraz finansowaniem tych prac,
- Biurem Informacji i Poszukiwań Zarządu Głównego Polskiego Czerwonego Krzyża w zakresie identyfikacji osób spoczywających na grobach i cmentarzach wojennych,
- Ambasadą Federacji Rosyjskiej w zakresie zlokalizowania miejsc spoczynku partyzantów poległych w 1944 r. w Jureczkowej (gm. Ustrzyki Dolne),
- Prywatnym Muzeum Podkarpackich Pól Bitewnych w Krośnie w zakresie ekshumacji szczątków rumuńskiego pilota, który poległ w 1944 r. na terenie miejscowości Krościenko Wyżne; wydobyte szczątki zostały pochowane na cmentarzu wojennym w Dukli, a w uroczystościach pogrzebowych wziął udział przedstawiciel Ambasady Rumunii w Polsce,
- Stowarzyszeniem Opieki nad Starym Cmentarzem im. Włodzimierza Kozło w Rzeszowie, które swoją działalnością otacza przede wszystkim Stary Cmentarz przy ul. Targowej; wymiernym efektem tej współpracy był m.in. remont mogiły Marii Kochanowicz (ofiary z 1939 r.) przeprowadzony w 2016 r.; członkowie Stowarzyszenia, będący pasjonatami nie tylko historii Rzeszowa, ale i całego regionu, przekazywali informacje dotyczące grobów wojennych.

(dowód: akta kontroli str. 90-101; 106-108; 178-204; 274-293; 310-383; 432-432k)

1.16. Spośród 1.034 obiektów ujętych w ewidencji 424 z nich stanowiły własność parafii, 228 – własność gmin, 167 – własność miast, 48 – własność Lasów Państwowych, 46 – własność Skarbu Państwa, 26 – własność diecezji oraz cerkwi, 32 – własność osób prywatnych, 1 – własność muzeum, 3 – własność Wspólnoty Wsi, 2 – Wspólnoty Serwitutowej, 1 – Zarządu Dróg w Dębicy, 1 – Zarządu MON, 5 – Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, 1 – Gminy Żydowskiej. Łącznie 985 obiektów posiadało uregulowany stan prawny własności gruntów, a 49 nie miało uregulowanego stanu prawnego.

Spośród 49 obiektów o nieuregulowanym stanie – w 2017 r. w Domostawie, Gmina Jarocin oraz w Korczynie ekshumowano odpowiednio 1 mogiłę zbiorową i 1 mogiłę indywidualną na lokalne cmentarze parafialne.

(dowód: akta kontroli str. 1375)

M. Dankowska wyjaśniła, że Wojewoda nie otrzymywała sygnałów, że nieuregulowany stan prawny utrudniał wykonywanie obowiązków związanych z opieką nad grobami i cmentarzami wojennymi lub wpływał na ich jakość.

(dowód: akta kontroli str. 949; 952)

Przepis art. 3 ust. 1 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych stanowi, że grunty, zajęte przez groby i cmentarze wojenne, jako też grunty, potrzebne do założenia takich cmentarzy i grobów – z wyjątkiem gruntów cmentarzy wyznaniowych i gminnych – nabywa na własność Skarb Państwa w drodze umowy, bądź też, gdy umowa nie przyjdzie do skutku, na zasadach, określonych w obowiązujących przepisach o wyłączeniu nieruchomości na potrzeby urządzeń użyteczności publicznej /.../.

Zgodnie z art. 5a cyt. ustawy (obowiązującym od dnia 16 czerwca 2016 r.) zatwierdzanie planów cmentarzy wojennych oraz sprawy dotyczące ogólnego zarządu cmentarzy wojennych, a w szczególności sprawy związane z ewidencją, remontem i utrzymaniem grobów i cmentarzy wojennych oraz sprawy związane z uregulowaniem własności gruntów, zajętych pod cmentarze wojenne, należą do zakresu działania wojewody.

M. Dankowska wyjaśniła, że najczęściej nieuregulowany stan prawny nieruchomości, na których zlokalizowane są cmentarze i groby wojenne wynika z trudności ze wskazaniem właściciela – zarządcy. W takiej sytuacji trudno jest przeprowadzić postępowanie zmierzające do przejęcia nieruchomości na Skarb Państwa, zgodnie z ustawą o grobach i cmentarzach wojennych. W związku z powyższym w okresie objętym kontrolą nie podejmowano działań w celu wyjaśnienia stanu prawnego obiektów o nieuregulowanym stanie prawnym. Nie podejmowano też działań zmierzających do nabycia przez Skarb Państwa gruntów zajętych pod groby i cmentarze wojenne z powodów wskazanych powyżej. Również niewystarczająca ilość środków przeznaczonych w budżecie na cele cmentarnictwa wojennego powodowała trudności z ewentualnym finansowaniem niezbędnych działań. Nie sprzyjała temu również nieprecyzyjność przepisów prawa. Dopiero art. 2 ustawy z dnia 29 kwietnia 2016 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz niektórych innych ustaw³⁸ wprowadził zapis, że sprawy związane z uregulowaniem własności gruntów zajętych pod cmentarze wojenne, należą do zakresu działania Wojewody.

(dowód: akta kontroli str. 949; 952-953)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Urząd przyjmował wartości mierników do budżetu zadaniowego *Liczba obiektów cmentarnictwa wojennego objętych ewidencją cmentarzy, kwater i mogił* niezgodnie z danymi wynikającymi z prowadzonej ewidencji, wbrew założeniom wynikającym z cyt. wyżej nazwy miernika. Jako dane te ujmowano jedynie – wg złożonych wyjaśnień – obiekty wymagające remontu.

2. Wojewoda nie wydawała zezwoleń w trybie art. 5 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych, koniecznych w przypadku wykonywania robót ziemnych, wznoszenia pomników i innych urządzeń na cmentarzach wojennych. Zezwoleń takich nie wydano w przypadku robót na grobach i cmentarzach wojennych finansowanych z dotacji, które były objęte 65 porozumieniami (z 92, tj. 70,7%) zawartymi z jst.

W okresie objętym kontrolą Wojewoda wydała zaś – w innych sprawach – 45 zezwoleń na przeprowadzenie robót ziemnych, wznoszenie pomników i innych urządzeń na cmentarzach wojennych. W sprawach tych nie prowadziła jednak postępowań administracyjnych i nie wydawała decyzji. Rozstrzygnięcia w tych sprawach miały formę

³⁸ Dz. U. z 2016 r. poz. 749.

pism, które zawierały w swojej treści odniesienie do przepisu art. 5 ustawy o *grobach i cmentarzach wojennych*.

Wojewoda jest organem administracji rządowej w rozumieniu art. 5 § 2 pkt 3 kpa. Postępowanie przed nim, m.in. w sprawie wydawania zezwoleń normuje ta sama ustawa i z związku z tym prowadzone przez Wojewodę sprawy winny być załatwiane (rozstrzygane) w drodze decyzji administracyjnej.

Urząd prawidłowo realizował powierzone mu zadania opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi. Pomimo szerokiego zakresu i dużej różnorodności zadania te były faktycznie realizowane przez jednego pracownika PUW.

Przy realizacji tych zadań stwierdzono jednak nieprawidłowości dotyczące zezwoleń na przeprowadzenie robót ziemnych, wznoszenie pomników i innych urządzeń na cmentarzach i grobach wojennych oraz ustalania wartości mierników w ramach budżetu zadaniowego.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, zasadne jest – w celu wyeliminowania ryzyka wystąpienia nieprawidłowości – rozważenie powierzenia zadań w tym zakresie, co najmniej dwóm pracownikom.

Urząd rzetelnie prowadził ewidencję grobów i cmentarzy wojennych, jednak dane z niej wynikające – w niektórych przypadkach – były odmienne od danych uzyskanych przez NIK od innych organów. Wobec powyższego koniecznym jest podjęcie działań w celu ustalenia prawidłowych danych w tym zakresie i ewentualnego ujednoczenia ich w prowadzonej przez Urząd ewidencji.

Zasadnym byłaby wymiana informacji z innymi podmiotami (np. Policją, Lasami Państwowymi) dysponującymi wiedzą o problemach dotyczących grobów i cmentarzy wojennych. Celowym byłoby również przypominanie gminom o obowiązku, określonym w art. 7 ust. 2 ustawy o *grobach i cmentarzach wojennych*, powiadamiania Wojewody o uszkodzeniach obiektów występujących na ich terenie.

NIK pozytywnie ocenia realizację zadań przez Wojewodę dotyczącą współpracy z ROPWiM, w szczególności w zakresie wykonywania zawartych z nią porozumień.

Urząd nierzetelnie przyjmował wartości mierników do budżetu zadaniowego *Liczba obiektów cmentarnictwa wojennego objętych ewidencją cmentarzy, kwater i mogił*. Wbrew założeniom wynikającym z cyt. wyżej nazwy miernika, jako wartości dla tego miernika, ujmowano jedynie – wg złożonych wyjaśnień – obiekty wymagające remontu.

Wojewoda rzetelnie, zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o *grobach i cmentarzach wojennych*, powierzała jst – w drodze porozumień – obowiązki utrzymywania grobów i cmentarzy wojennych, z jednoczesnym przekazywaniem środków na ten cel.

Realizując obowiązek wydawania zezwoleń w trybie art. 5 cyt. ustawy Wojewoda wydawała zezwolenia na przeprowadzenie robót ziemnych, wznoszenie pomników i innych urządzeń na cmentarzach i grobach wojennych. Zezwolenia takie wydawała jedynie w przypadku wniosku jst w tym zakresie. Wbrew zapisom cyt. przepisu, nie wydawała pozwoleń w przypadku, gdy dana inwestycja była finansowana w formie dotacji na podstawie zawartego z jst porozumienia. Ponadto, niezgodnie z przepisami kpa, wyrażenie zgody w ww. sprawach miało miejsce z pominięciem postępowania administracyjnego, zakończonego decyzją administracyjną.

2. Nadzór nad działalnością obejmującą opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi

2.1. Wojewoda sprawowała nadzór nad realizacją przez jst powierzonych im zadań w zakresie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi, w tym wydatkowaniem przekazanych środków analizując rozliczenia składane przez gminy oraz przeprowadzając kontrole, które szczegółowo opisano poniżej w punkcie 2.2. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

Zgodnie z porozumieniami w sprawie powierzania zadań, przyznawania dotacji i ustalenia wzajemnych obowiązków w zakresie bieżącego utrzymania, remontów oraz sprawowania opieki nad cmentarzami i mogiłami wojennymi gminy zobowiązane były m.in. do: przekazywania do WPS kwartalnej informacji o przebiegu realizacji zadania (począwszy od II kwartału) w ciągu 20 dni po zakończeniu kwartału oraz rozliczenia końcowego wykorzystania udzielonej dotacji – w terminie do 15 dni po zakończeniu realizacji zadania, nie później jednak niż do dnia 15 stycznia następnego roku. Treść porozumień regulowała ponadto, że Wojewoda zobowiązuje się przekazać przyznaną dotację na konto dochodów budżetu gminy w następujący sposób:

- pierwsza transza w wysokości do 75% przyznanej dotacji w terminie do 14 dni od daty przedłożenia przez gminę wniosku o jej uruchomienie, nie wcześniej jednak niż w terminie do 14 dni od daty podpisania porozumienia,
- druga transza – pozostała część dotacji, w terminie 14 dni od daty przedłożenia przez gminę rozliczenia – zestawienia całkowitych kosztów zadania (rozliczenie to gmina zobowiązana była przedłożyć w nieprzekraczalnym terminie do 10 grudnia danego roku, a niedotrzymanie tego terminu może skutkować utratą prawa do otrzymania drugiej transzy dotacji). Warunkiem przekazania drugiej transzy dotacji jest zatwierdzenie przez Wojewodę ww. rozliczenia – zestawienia całkowitych kosztów zadania.

(dowód: akta kontroli str. 458-464)

W przypadku 22 porozumień z 92, które zostały zawarte przez Wojewodę w okresie objętym kontrolą:

- w 22 – Wojewoda przekazywała środki zgodnie z terminami wynikającymi z porozumień,
- w 22 – gminy złożyły rozliczenia końcowe wykorzystanych dotacji, z których 5 z opóźnieniem wynoszącym od 5 do 32 dni w stosunku do terminu wynikającego z porozumień,
- w 9 – gminy złożyły kwartalne informacje o przebiegu realizacji zadania, zaś w 13 – nie złożyły takich informacji lub złożyły z opóźnieniem wynoszącym od 2 do 16 dni w stosunku do terminu wynikającego z porozumień,
- w 22 – gminy złożyły rozliczenia – zestawienia całkowitych kosztów zadania, które w 20 przypadkach były jednocześnie rozliczeniami końcowymi wykorzystanych dotacji,
- w żadnym przypadku nie stwierdzono nieprawidłowości, które skutkowałyby koniecznością zwrotu dotacji.

Wraz z ww. rozliczeniami Wojewoda otrzymywała m.in. kserokopie: faktur dotyczących wykonanych robót, protokołów odbioru robót, umów z wykonawcami, porozumień oraz dokumentację graficzną.

(dowód: akta kontroli str. 665-678; 683-700)

M. Guła wyjaśniła, że *od momentu zawarcia porozumień w sprawie powierzenia zadań, przyznania dotacji i ustalenia wzajemnych obowiązków w zakresie bieżącego utrzymania, remontów oraz sprawowania opieki nad cmentarzami i mogiłami wojennymi,*

monitorowane są postępy w realizacji powierzonych zadań, najczęściej drogą telefoniczną. W przypadku gdy gminy, które otrzymały środki dotacji celowej Wojewody nie przesyłają przewidzianej umową informacji kwartalnej lub rozliczenia, wysyłane są monity. W związku ze wskazanymi brakami w kwestii przesyłanych przez gminy informacji o realizacji zadania informuję, że może być ona przekazywana także drogą elektroniczną. Czasami gminy interpretują zapis § 4 ust. 6 porozumienia mówiący o przesyłaniu informacji kwartalnej „w ciągu 20 dni po zakończeniu kwartału” w ten sposób, że 20 dnia wysyłają informację. Co za tym idzie wpływa ona do Wojewody z kilkudniowym opóźnieniem. Występujące braki w informacjach kwartalnych nie miały wpływu na rzetelność wykorzystania i rozliczenia środków dotacji celowej.

(dowód: akta kontroli str. 679-682)

2.2. W treści porozumień w sprawie powierzenia zadań, przyznania dotacji i ustalenia wzajemnych obowiązków w zakresie bieżącego utrzymania, remontów oraz sprawowania opieki nad cmentarzami i mogiłami wojennymi, zawartych z jst, Wojewoda zastrzegła sobie prawo kontrolowania sposobu wykorzystania udzielonej dotacji. Zgodnie z ich zapisami kontrola prawidłowości wykorzystania dotacji, miała polegać na przeprowadzeniu przez upoważnionych pracowników Wojewody, w każdym czasie i miejscu, kontroli dokumentacji związanej z realizacją zadania, dostarczonej lub udostępnionej przez gminę.

(dowód: akta kontroli str. 458-466)

Sporządzając plany kontroli na lata 2014 i 2015 WPS wskazywał, że ryzykiem uzasadniającym wytypowanie jednostki do kontroli będzie: ryzyko związane z nieznanością przepisów lub ich błędną interpretacją oraz możliwością wykorzystania środków niezgodnie z ich przeznaczeniem. W 2016 r. WPS typował gminy do kontroli na podstawie arkuszy ryzyka, które odnosiły się do: liczby obiektów na terenie danej gminy, daty i oceny z ostatniej kontroli oraz sygnałów o nieprawidłowościach. Elementy te miały wpływ na określenie oceny końcowej, poziomu ryzyka i wytypowanie jednostek do kontroli.

(dowód: akta kontroli str. 90-102; 156-161; 467-473)

M. Dankowska wyjaśniła, że rokrocznie prowadzone są kontrole stanu utrzymania cmentarzy i mogił wojennych. Obejmują one zwykle kilkanaście gmin. W razie potrzeby, oprócz zaplanowanych kontroli problemowych, realizowane są także kontrole doraźne, obejmujące węższy zakres zagadnień. Typowanie gmin, w których planowano kontrole w latach 2014-2015 odbywało się poprzez analizę różnych czynników mających znaczenie w procesie kontroli. Przede wszystkim brano pod uwagę ilość obiektów grobownictwa wojennego zlokalizowanych na terenie gminy, fakt czy jednostka otrzymywała środki dotacji oraz czas ostatniej kontroli. Wspomniana analiza nie miała sformalizowanej formy, a jedynie doraźny charakter, na potrzeby planowania. Od 2016 r. planowanie kontroli dokonywane jest na podstawie analizy ryzyka (...). Jako jednostki podlegające kontroli wskazywane są te gminy, w których poziom ryzyka jest najwyższy. W przypadku potrzeby zawężenia liczby jednostek do kontroli, jako kryterium ostateczne stosowany jest czas od ostatniej kontroli prowadzonej w jednostce.

(dowód: akta kontroli str. 90-102; 156-161)

Kontrole dotyczące stanu utrzymania cmentarzy i mogił wojennych, wykorzystania dotacji celowej oraz określenia potrzeb remontowych obiektów zostały zaplanowane przez WPS w 2014 r. i 2015 r. W 2016 r. zakres kontroli miał obejmować stan zachowania i utrzymania obiektów grobownictwa wojennego zlokalizowanych na terenie gminy oraz określenia potrzeb remontowych. Kontrole te ujmowano w planach zewnętrznej działalności kontrolnej Urzędu. Łącznie zaplanowano 31 kontroli, z tego:

- w 2014 r. 10 kontroli (w I kwartale 1 wybrany urząd gminy, zaś w pozostałych kwartałach po 3 wybrane urzędy gminy),
- w 2015 r. 10 kontroli (w I kwartale 1 wybrany urząd gminy, zaś w pozostałych kwartałach po 3 wybrane urzędy gminy),
- w 2016 r. 11 kontroli (w I kwartale 1, w II kwartale – 4, zaś w III i IV kwartale – po 3 wskazane urzędy gminy).

(dowód: akta kontroli str. 446-457)

Urząd zrealizował zaplanowaną na poszczególne lata liczbę kontroli w ww. zakresie. Dodatkowo w 2014 r. zrealizował 2 kontrole doraźne, w zakresie stanu realizacji zadania – *remont cmentarza z I wojny światowej nr 42 w Sieklówce i stanu zachowania cmentarzy okresu I wojny światowej zlokalizowanych na terenie gminy Krasieczyn*. Dwie kontrole doraźne przeprowadzono także w 2016 r. Dotyczyły one mogił wojennych zlokalizowanych na terenie Starego Cmentarza przy ul. Targowej w Rzeszowie i kwatery wojennej na cmentarzu wyznaniowym w Wielopolu Skrzyńskim.

Po każdej kontroli Wojewoda kierowała do kierownika jednostki kontrolowanej wystąpienia pokontrolne lub sprawozdania z kontroli doraźnych, które w przypadku stwierdzenia istotnych uchybień i nieprawidłowości zawierały także zalecenia pokontrolne. Takie uchybienia i nieprawidłowości, dotyczące m.in. złego stanu utrzymania i zachowania kontrolowanych obiektów czy też braku i nierzetelności dokumentacji ewidencyjnej, stwierdzono w trakcie 16 z przeprowadzonych 35 kontroli. Kontrolowane gminy zobowiązane były do przesłania do Wojewody informacji o podjętych działaniach, w terminie 60 dni od dnia otrzymania wystąpienia pokontrolnego. Stosowne wyjaśnienia i informacje w ww. zakresie Wojewoda otrzymała we wszystkich sprawach, w których skierowano zalecenia. W trakcie kontroli nie stwierdzono wykorzystania dotacji niezgodnie z umową.

(dowód: akta kontroli str. 433-457)

W trakcie kontroli dokonano oględzin 13 obiektów cmentarnictwa wojennego znajdujących się na terenie województwa podkarpackiego³⁹.

Stan utrzymania zachowania i utrzymania 5 z ww. obiektów nie budził zastrzeżeń NIK. W przypadku pozostałych 8 stwierdzono następujące stany faktyczne:

- a) obok kwatery z I wojny światowej na cmentarzu parafialnym w Domostawie znajdował się drewniany stelaż pod tablicę informacyjną, której nie było w dniu dokonywania oględzin obiektu.

(dowód: akta kontroli str. 474-601)

M. Dankowska wyjaśniła, że treść tablicy będzie przedmiotem ustaleń i konsultacji z Gminą, Wojewodą i IPN. Gmina wstrzymała się z jej realizacją w związku

³⁹ - Kwatery z I wojny światowej na cmentarzu parafialnym w Domostawie (gmina Jarocin),
 - 2 mogił zbiorowych obok cmentarza parafialnego przy ul. Rozwadowskiej w Stalowej Woli,
 - cmentarza wojennego z okresu I i II wojny światowej znajdującego się przy ul. Klasztornej w Stalowej Woli, na cmentarzu parafialnym,
 - cmentarza żołnierzy Armii Radzieckiej przy ul. Wolności w Mielcu,
 - kwatery żołnierzy Wojska Polskiego poległych we wrześniu 1939 r. w obronie Kolbuszowej, położonej na terenie cmentarza parafialnego przy ul. Narutowicza w Kolbuszowej,
 - grobu żołnierzy ruchu oporu położonego na terenie cmentarza parafialnego przy ul. Narutowicza w Kolbuszowej,
 - cmentarza wojennego w miejscowości Parkosz (gmina Pilzno),
 - mogiły indywidualnej z I wojny światowej Stanisława Kaszubskiego znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Pilźnie,
 - mogiły zbiorowej żołnierzy z I wojny światowej znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Pilźnie,
 - kwatery z II wojny światowej znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Pilźnie,
 - mogiły Ludwika Kapłańskiego znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Pilźnie,
 - kwatery z I wojny światowej znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Pilźnie,
 - cmentarza wojennego w Zasowie (gmina Żyraków).

z domniemaniem istnienia jeszcze jednego miejsca spoczynku z okresu I wojny światowej, które (w przypadku potwierdzenia) zostanie przeniesione na kwaterę.

(dowód: akta kontroli str. 602-664)

b) w przypadku dwóch mogił zbiorowych obok cmentarza parafialnego przy ul. Rozwadowskiej w Stalowej Woli, wykonanych z czarnego granitu z tablicą marmurową stwierdzono widoczne delikatne pęknięcia granitu na przedniej części większej mogiły oraz betonu z zaciekami – na jej tylnej części. Z tyłu mogił był duży krzyż z drewna brzozonego z białą-czerwoną flagą.

(dowód: akta kontroli str. 474-601)

M. Dankowska wyjaśniła, że Miasto nie zgłaszało potrzeby podejmowania prac konserwacyjnych mogił. Drobne pęknięcia okładziny kamiennej powstały najprawdopodobniej ostatniej zimy i zostaną usunięte w bieżącym roku.

(dowód: akta kontroli str. 602-664)

c) cmentarz wojenny z okresu I i II wojny światowej znajdujący się przy ul. Klasztornej w Stalowej Woli, na cmentarzu parafialnym przylegał do cywilnej części cmentarza parafialnego, nie był od niego oddzielony. Na granicy części cywilnej cmentarza parafialnego i cmentarza wojennego znajdowały się dwa niszczone nagrobki, bez żadnych tablic informacyjnych i inskrypcji o osobach w nich pochowanych, a także pojedyncze, zardzewiałe metalowe słupki. W związku z powyższym nie można było określić, czy stanowią one pozostałości mogił cywilnych, czy wojskowych. Na terenie cmentarza znajdowały się m.in.: liczne krzyże wykonane z drzewa brzozonego, z tablicami informacyjnymi o osobach pochowanych i ozdobione białą-czerwonymi wstążeczkami, rozmieszczone nieregularnie na terenie cmentarza, prawdopodobnie przez Fundację „Przywróćmy Pamięć”.

(dowód: akta kontroli str. 474-601)

M. Dankowska wyjaśniła, że ustawione na cmentarzu liczne brzozone krzyże zostały wzniesione najprawdopodobniej w ostatnim czasie, bez zgody i konsultacji Wojewody, zapewne przez Fundację „Przywróćmy Pamięć”. Również Miasto nie przekazało informacji o ich istnieniu. W bieżącym roku, w porozumieniu z Urzędem Miasta i Fundacją, planowane jest rozpoczęcie działań remontowych i konserwacyjnych, które będą miały na celu przywrócenie cmentarzowi – w możliwie szerokim zakresie – pierwotnej formy oraz upamiętnienie niezachowanych pochówków i elementów urządzenia.

(dowód: akta kontroli str. 602-664)

d) w przypadku cmentarza żołnierzy AR przy ul. Wolności w Mielcu na betonowych podestach (cokołach), gdzie występowały niewielkie spękania i ubytki, ustawione były granitowe tablice z danymi zidentyfikowanych pochowanych osób. W płytach mogił znajdowały się liczne ubytki (pęknięcia, odpadnięte kawałki lastryka i betonu); ogólnie cmentarz był w złym stanie technicznym; płytki chodnikowe i obramowania mogił były zniszczone (popękane). W centralnej części cmentarza, na placu pomiędzy mogiłami posadowiony był pomnik w formie strzelistej iglicy wykonanej z nierdzewnej blachy lotniczej. Na pomniku i w jego otoczeniu nie było żadnej tablicy pamiątkowej. Wokół cmentarza (za wyjątkiem części frontowej od ulicy) znajdowało się ogrodzenie w formie słupków połączonych elementami metalowymi wypełnionymi siatką. Przed nimi, miejscami, występowały pozostałości niskiego, ozdobnego metalowego ogrodzenia.

(dowód: akta kontroli str. 474-601)

M. Dankowska wyjaśniła, że w latach 2012-2015 Miasto nie wnioskowało o środki na prace remontowe, pomimo faktu, że stan cmentarza sukcesywnie ulegał pogorszeniu.

Prowadzone prace ograniczały się do bieżącego utrzymania. Na zły stan techniczny cmentarza zwrócono uwagę podczas kontroli problemowej w marcu 2015. W wystąpieniu pokontrolnym ujęto pilną potrzebę przeprowadzenia kompleksowego remontu obiektu, wskazując jednocześnie na możliwość sfinansowania prac ze środków dotacji Wojewody oraz ROPWiM, pod warunkiem opracowania dokumentacji remontowej. Pismem z 27 listopada 2015 r. Miasto złożyło zapotrzebowanie na środki z dotacji celowej Wojewody, w tym 20.000 zł na opracowanie wspomnianej dokumentacji oraz 40.000 zł na prace konserwacyjne. Przeprowadzenie jakichkolwiek prac, przede wszystkim remontu cmentarza, Gmina uzależniła od przyznania wnioskowanych środków. Wobec faktu, że wszystkie gminy przygotowują samodzielnie dokumentację stanowiącą podstawę ubiegania się o środki oraz tego, że szczupłość środków Wojewody przeznaczonych na grobownictwo wojenne pozwala jedynie na prowadzenie prac remontowych, nie przyznano Miastu Mielec dotacji celowej. Do chwili obecnej PUW nie otrzymał informacji o zmianie stanowiska Urzędu Miasta w Mielcu w tej sprawie.

(dowód: akta kontroli str. 602-664)

e) w przypadku kwatery z II wojny światowej znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Pilźnie, przy jednej z mogił znajdował się metalowy krzyż, zaś przy innej marmurowy kamień z tablicą: *Zamordowani przez NKWD w 1940 r.*

(dowód: akta kontroli str. 474-601)

M. Dankowska wyjaśniła, że pomnik „Katyński” istniejący na kwaterze został wzniesiony dawno, zapewne w latach 90. Wojewoda nie posiada informacji, czy jego wzniesienie było konsultowane z ówczesnymi władzami.

(dowód: akta kontroli str. 602-664)

f) stan zachowania mogiły zbiorowej żołnierzy z I wojny światowej i mogiły Ludwika Kapłańskiego znajdujących się na cmentarzu parafialnym w Pilźnie wymagał prac konserwacyjno–remontowych. W przypadku kwatery z I wojny światowej, jedna jej część składająca się z 14 betonowych cokołów, na których umieszczone były krzyże i nazwiska poległych – była odnowiona. Druga część kwatery (oddzielona alejką prowadzącą na nową część cmentarza) była zniszczona i wymagała remontu. W tej części znajdowało się 6 zniszczonych nagrobków, bez tablic informacyjnych o osobach pochowanych. Kwaterna ta nie była ogrodzona.

(dowód: akta kontroli str. 474-601)

M. Dankowska wyjaśniła, że kwaterna wojenna jest w trakcie prac remontowych rozpoczętych w 2015 r. i kontynuowanych w 2016 r. Zachowane elementy wyposażenia cmentarza zostaną w ich trakcie poddane pracom remontowym (pomnik główny i boczny krzyż, krzyże nagrobne, mur kamienny), a niezachowane odtworzone (ogrodzenie, cokoły, krzyże). Do chwili obecnej prace wykonano na większej części kwatery, w bieżącym roku zostanie nimi objęta pozostała część kwatery. Po ich zakończeniu, zapewne w 2018 r., niezbędnymi pracami zostaną objęte mogiła zbiorowa nr 237 oraz nagrobek Ludwika Kapłańskiego.

(dowód: akta kontroli str. 602-664)

W przypadku 12 obiektów objętych oględzinami⁴⁰ nie stwierdzono drogowskazów informujących o umiejscowieniu obiektów cmentarnictwa wojennego przy głównych drogach bądź tablic informujących o wydarzeniu, w związku z którym powstały

⁴⁰ M.in na cmentarzu wojennym w Zasowie, mogiłach i kwaterach znajdujących się na cmentarzach parafialnych w Domostawie, w Pilźnie, w Kolbuszowej, w Stalowej Woli przy ul. Rozwadowskiej, na cmentarzach wojennych w miejscowości Parkosz, w Stalowej Woli przy ul. Klasztornej, żołnierzy AR przy ul. Wolności w Mielcu.

cmentarze, mogiły i kwatery. Nie stwierdzono też tablic informacyjnych przed cmentarzem bądź były one zniszczone.

(dowód: akta kontroli str. 474-601)

M. Dankowska wyjaśniła, że ustawa o *grobach i cmentarzach wojennych* nie nakłada obowiązku oznakowania cmentarzy i grobów wojennych, a także wznoszenia znaków kierunkowych i tablic informacyjnych. Podczas prowadzenia kontroli wnioskujemy o ich ustawienie, jednak ze względów praktycznych i orientacyjnych, obligatoryjnie obiekt grobownictwa wojennego nie musi być zaopatrzone w takie elementy. Ponadto w odniesieniu do mogił zbiorowych czy indywidualnych, szczególnie zlokalizowanych na cmentarzach wyznaniowych, tradycyjnie nie ustawia się tablic informacyjnych. Zaburzyć by to mogło zarówno estetykę samego grobu, jak i cmentarza. Treść inskrypcji wskazuje na okoliczności śmierci pochowanych.

(dowód: akta kontroli str. 602-664)

2.3. Wojewoda nie sprawowała nadzoru nad wykonywaniem przez fundacje, stowarzyszenia i instytucje społeczne obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych, o którym mowa w przepisie art. 6 ust. 4 i 4a ustawy o *grobach i cmentarzach wojennych* oraz § 6 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 października 1936 r. *wydanego w porozumieniu z Ministrami Spraw Wojskowych i Opieki Społecznej w sprawie wykonania ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych*⁴¹. Nie posiadała także informacji o liczbie organizacji, działających na terenie województwa, zainteresowanych prowadzeniem takiej działalności.

We wrześniu 2016 r. Fundacja „Przywróćmy Pamięć” ze Stalowej Woli zwróciła się do Wojewody o powierzenie jej opieki nad cmentarzem wojennym w Stalowej Woli – Rozwadowie (przy ul. Klasztornej), wskazując na jego zły stan zachowania. Wojewoda poinformowała Fundację o stanie prawnym cmentarza i możliwości uzyskania formalnej opieki nad nim. Fundacja złożyła do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wnioski w tej sprawie, jednak decyzja została uzależniona m.in. od uzyskania opinii Wojewody na temat aktualnego stanu cmentarza. W maju 2017 r. Wojewoda przedstawiła swoje stanowisko, z którego wynikało że obiekt cmentarza wymaga prac remontowych i celowym byłoby także odtworzenie jego pierwotnego kształtu i urządzenia. W stanowisku stwierdziła także, że w ostatnich latach Miasto Stalowa Wola sprawujące bezpośredni dozór ograniczało się do bieżących prac porządkowych, które w zasadniczy sposób nie wpływały na poprawę stanu zachowania cmentarza, nie wnioskowało także o przyznanie środków na prace remontowe grobów i cmentarzy wojennych znajdujących się na jej terenie. Urząd nie posiadał informacji, czy doszło do formalnego powierzenia opieki nad cmentarzem Fundacji „Przywróćmy Pamięć”.

(dowód: akta kontroli str. 90-103; 178-204)

W zakresie podjętych działań przez Wojewodę w związku z ww. informacją o złym stanie zachowania cmentarza wojennego w Stalowej Woli, M. Dankowska wyjaśniła m.in., że cmentarz w Stalowej Woli został w znacznej części zniszczony w wyniku wykorzystania jego terenu do pochówków cywilnych po II wojnie światowej. Poprzez objęcie cmentarza opieką konserwatorską ten proces został zatrzymany. Podczas lustracji przeprowadzonej w 2013 r. ustalono, że zachowane elementy cmentarza są w dobrym stanie. Przesłane na wniosek tutaj Wydziału przez Urząd Miasta w 2016 r. fotografie potwierdziły, że stan cmentarza nie uległ zasadniczej zmianie i nie zachodzi potrzeba podejmowania natychmiastowych działań. Wspomniane we wniosku Fundacji „Przywróćmy Pamięć”

⁴¹ Dz. U. Nr 85, poz. 595.

niewłaściwe zachowania osób trzecich, np. grabarzy czy pracowników zakładów kamieniarskich wynikają z ignorancji i dotyczą wszystkich cmentarzy. W bieżącym roku, w porozumieniu z Urzędem Miasta i Fundacją „Przywróćmy Pamięć”, rozpoczęte zostaną działania remontowe i konserwacyjne, które będą miały na celu przywrócenie cmentarzowi, w możliwie szerokim zakresie, pierwotnej formy oraz upamiętnienie niezachowanych pochówków i elementów urządzenia.

(dowód: akta kontroli str. 384-388)

2.4. Problematyka opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi nie była w latach 2014-2016 przedmiotem skarg kierowanych do Wojewody. Do Wojewody wpłynęło 7 nw. petycji, zapytań czy wystąpień, związanych z ww. obszarem:

- informacja Prezesa Związku Ukraińców w Polsce o umieszczeniu na ogrodzeniu cmentarza żołnierzy ukraińskich w Przemyślu nielegalnej tablicy informacyjnej. W związku z przekazaną informacją Urząd zwrócił się do Prezydenta Miasta Przemyśla z prośbą o zweryfikowanie ww. informacji i ewentualne podjęcie działań zmierzających do przywrócenia cmentarzowi stanu pierwotnego, godnego miejsca pamięci narodowej. Urząd Miejski w Przemyślu nie stwierdził zamieszczenia na cmentarzu innej tablicy niż tablica, której treść została uzgodniona w 2014 r. z ROPWiM, WKOPWiM oraz Podkarpackim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Przemyślu,
- zapytanie posła na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, przekazane przez Generalnego Konserwatora Zabytków, w sprawie utrzymania grobów i cmentarzy wojennych na terenie województwa podkarpackiego. Wyjaśnienie w tej sprawie, obejmujące m.in. informacje na temat planowania środków w związku z realizacją przedmiotowego zadania, zawartych porozumień oraz kontroli, Wojewoda przekazała Sekretarzowi Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnemu Konserwatorowi Zabytków w lipcu 2014 r.;
- pisma osoby prywatnej i ROPWiM informujące o złym stanie utrzymania i zachowania cmentarza w Czercach (gmina Sieniawa). Informacje na temat stanu cmentarza zostały potwierdzone podczas przeprowadzonej kontroli. W jej efekcie Wojewoda skierowała do Burmistrza Miasta i Gminy Sieniawa zalecenia pokontrolne dotyczące m.in.: wybudowania ogrodzenia cmentarza, usunięcia krzaków, odtworzenia wałów mogiłnych i ustawienia tablic informacyjnych. O podjętych działaniach poinformował także wnioskodawców;
- list otwarty Koordynatora Ruchu Narodowego w Powiecie Bieszczadzkim, przekazany za pośrednictwem Wójta Gminy Baligród, w sprawie treści zamieszczonej na tablicy inskrypcyjnej pomnika głównego cmentarza wojennego w Baligrodzie. Wojewoda przekazała otrzymany list Sekretarzowi ROPWiM z wnioskiem o zajęcie stanowiska. Treść nowej tablicy została uzgodniona z ROPWiM. Informację w tym zakresie Wojewoda przesłała do Wójta Gminy Baligród;
- prośba Dyrektora IPN w Rzeszowie o wyrażenie zgody na udostępnienie dokumentacji dotyczącej grobów członków UPA w Przemyślu, ekshumowanych w Lisznej w 1992 r. i w Birczy w 1999 r. Dokumenty te zostały udostępnione przez Urząd wnioskodawcy;
- ustna informacja osoby prywatnej dot. usytuowania na cmentarzu komunalnym Pobitno w Rzeszowie dwóch mogił legionistów poległych w 1920 r. W związku z potwierdzeniem ww. informacji przez Urząd, groby te zostały objęte wojewódzką ewidencją a następnie poddane pracom remontowym. Informacje w tym zakresie zostały także przekazane do Urzędu Miasta w Rzeszowie.

Problematyka opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w 2015 r. i w 2016 r. była przedmiotem kontroli wewnętrznej dotyczącej przestrzegania procedur kontrolnych,

określonych w przepisach zewnętrznych i wewnętrznych a także kontroli sprawdzającej wykonanie zaleceń w ww. zakresie. Zalecenia te dotyczyły m.in.: przechowywania dokumentacji kontrolnej, zapisów w programach kontroli, upoważnień do kontroli, przekazywania informacji o wynikach zrealizowanych kontroli, stosowania procedury żądania udzielenia ustnych lub pisemnych wyjaśnień, dokumentowania czynności kontrolnych czy treści wystąpień pokontrolnych. Kontrola sprawdzająca wykazała, że skierowane wnioski, zalecenia pokontrolne nie zostały w pełni zrealizowane. W związku z powyższym w wystąpieniu pokontrolnym wskazano, że istnieje dalsza potrzeba wzmocnienia, zintensyfikowania systemu działań skutkujących optymalizacją procesu realizowanych kontroli. Zalecenia pokontrolne dotyczyły m.in.: tworzenia programów kontroli, dokonywania analiz przedkontrolnych, przekazywania informacji o wynikach zrealizowanych kontroli.

(dowód: akta kontroli str. 90-105; 205-273)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena
częstkowa

Wojewoda rzetelnie sprawowała nadzór nad działalnością jst obejmującą opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi. Rozliczeń środków finansowych dokonywano wg zasad określonych w porozumieniach zawartych z gminami, weryfikując złożone sprawozdania z realizacji przedmiotu umów oraz w trakcie planowych jak i doraźnych kontroli. Liczba, sposób prowadzenia i ustalenia przeprowadzonych kontroli potwierdzają rzetelne sprawowanie nadzoru w tym zakresie. Uwzględniając jednak stan zachowania niektórych obiektów objętych oględzinami, w szczególności cmentarza wojennego z okresu I i II wojny światowej znajdującego się przy ul. Klasztornej w Stalowej Woli oraz cmentarza żołnierzy AR przy ul. Wolności w Mielcu, NIK zwraca uwagę na konieczność sprawowania stałego nadzoru nad tymi obiektami i podejmowanie działań w celu uregulowania ich stanu oraz przeprowadzenia niezbędnych prac remontowych.

IV. Wnioski

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

1. przyjmowanie aktualnej liczby zaewidencjonowanych obiektów grobownictwa wojennego do rozliczenia zadań w budżecie zadaniowym,
2. wydawanie zezwoleń w trybie art. 5 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych w każdym przypadku wykonywania robót ziemnych, wznoszenia pomników i innych urządzeń na cmentarzach wojennych, także objętych porozumieniami zawartymi z jst,
3. prowadzenie postępowań administracyjnych w sprawie wydawania zezwoleń w trybie art. 5 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych na podstawie kpa oraz wydawanie decyzji administracyjnych w tych sprawach.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach, jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego,

w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie.

*Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania
uwag*

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych i wykorzystania uwag oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, dnia 30 maja 2018 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie

Kontroler
Robert Szwagiel
Doradca techniczny

Dyrektor
Wiesław Motyka

/.../

/.../

.....
Podpis

.....
Podpis